

ONDERZOEK JORISTRAP MUSEUM DE LAKENHAL

HappelCornelisseVerhoeven.

JULIANHARRAP
ARCHITECTS

HappelCornelisseVerhoeven.

JULIAN HARRAP
— ARCHITECTS LLP —

Inhoudsopgave

1. Vooraf	7
2. Onderzoeken Joristrap	
- Bestaande situatie	11
- Onderzoek 1: Reconstructie absis met bordes	13
- Onderzoek 2: Reconstructie absis met drie trappen	23
- Onderzoek 3: Joristrap op vier betonnen kolommen te plaatsen	33
- Onderzoek 4: Joristrap op twee betonnen kolommen te plaatsen	43
- Onderzoek 5: Joristrap op twee stalen kolommen te plaatsen	53
- Onderzoek 6: verplaatsing Joristrap	65
3. Conclusie	79
4. Bijlagen	
- Bijlage 1. Afwegingen matrix	85
- Bijlage 2. Statement van Julian Harrap Architects	91

Impressie van de Achterplaets uit het tenderdocument van de architectenselectie

1.Vooraf

Museum De Lakenhal staat aan de vooravond van een langverwachte restauratie en uitbreiding. Het complex wordt uitgebreid met ruim 2500 m² en de oude Laecken-Halle wordt gerestaureerd.

Het bestaande museumcomplex heeft in de afgelopen eeuwen door veranderende behoeftes diverse transformaties ondergaan. De Laecken-Halle werd in 1640 gebouwd als keurhal van lakense stoffen. Van een functioneel werkgebouw is het in 1874 getransformeerd tot museum. In 1890 werd het museum uitgebreid met de Harteveltzaal en in 1921 werd het museumoppervlak meer dan verdubbeld door de bouw van de Papevleugel. Het complex toont daardoor een interessante staalkaart van museologische ontwikkelingen, van 1874 tot heden. Het gebouwensemble is door de talrijke verbouwingen echter ook steeds meer 'dichtgeslibt', waardoor de ruimtelijke leesbaarheid is verdwenen. Het museumpubliek raakt snel gedesoriënteerd.

Na restauratie en uitbreiding zal het museum haar deuren voor het publiek blijven openen in de Laecken-Halle aan de Oude Singel. Dit is immers het historische hart en de naamgever van het museum. Door de principiële keuze om de entree in het monument te behouden, blijft de Laecken-Halle een publiek gebouw in de historische binnenstad en als zodanig het middelpunt van het museum. Het betekent echter ook dat 21e-eeuwse wensen voor het ontvangstgebied moeten worden ingepast in monumentaal, 17e-eeuws weefsel. Dat vraagt om een genuanceerde afweging tussen architectonische, bouwkundige, logistieke, museologische en cultuurhistorische belangen.

Door het verwijderen van de tijdelijke overkapping van het voorplein wordt dit weer een buitenruimte, waar de karakteristieke 17e-eeuwse gevel met de verhalende ornamentiek over de lakenindustrie ten volle aanschouwd kan worden. Het verlies van deze functionele ruimte (240 m²) zal elders in het bestaande gebouw gecompenseerd moeten worden, waarbij het uitgangspunt is dat het museumpubliek na heropening zal groeien naar 70.000-100.000 bezoekers per jaar.

Door de oorspronkelijke, 17e-eeuwse Achterplaets te herstellen kan de benodigde publieksruimte grotendeels worden gerealiseerd, terwijl tegelijkertijd recht wordt gedaan aan het originele ontwerp van architect Arent van 's-Gravesande. Hij tekende in 1639 een H-vormige plattegrond: een indrukwekkende gevel aan een statig voorplein, met als tegenhanger een functioneel achterplein. Op deze Achterplaets wachtten de wevers, de vollers en de noppers totdat de door hen gemaakte stoffen in de lakenhal gekeurd konden worden op weeffouten en kleurechtheid. Door het verwijderen van in de loop der tijd aangebrachte tussenmuren en het aanbrengen van een glazen overkapping, wordt deze Achterplaets weer zichtbaar. Zo ontstaat een centraal binnenplein in het hart van het gebouw, dat de plattegrond van het museum zal verhelderen en een betere oriëntatie van bezoekers mogelijk maakt.

Foto van de huidige situatie van de Achterplaets die door de gang naar de Harteveltzaal en geblindeerde ramen aan het zicht van het publiek is onttrokken.

Onderdeel van dit voorstel is de verplaatsing van een 19e-eeuwse trap, de zogenaamde Joristrap, die in de periode 1869-1872 werd aangebracht. Deze Joristrap, die een dominante positie inneemt op de Achterplaets, markeert een belangrijk moment in de geschiedenis van het gebouw: de conversie tot museum. Tijdens de planvorming is een intensieve studie verricht naar de verschillende mogelijkheden om deze trap onaangeroerd te laten. In overleg met het museum, het projectteam, Erfgoed Leiden en Omstreken, de RCE en de Welstands- en Monumentencommissie is besloten om de trap te verplaatsen, met behoud van zoveel mogelijk originele elementen. Over de voorgenomen verplaatsing van deze trap is nu discussie ontstaan. De Rijksbouwmeester is als externe deskundige geraadpleegd en heeft geadviseerd een extra variant met een andere -meer centrale- ondersteuningsconstructie te onderzoeken die meer functionele ruimte overlaat.

Dit boekwerk geeft inzicht in de verschillende onderzoeken die zijn verricht en maakt het zodoende mogelijk dat de verschillende varianten tegen elkaar af te wegen. Het verdient de aanbeveling om dit onderzoek in samenhang met de genoemde bijlagen, het rapport van prof.dr. Koen Ottenheim en de cultuurhistorische waardstelling van BAAC te bestuderen. Een samenvatting van voor- en nadelen per onderzoek staat in bijlage 1.

Voorplein rond 1934

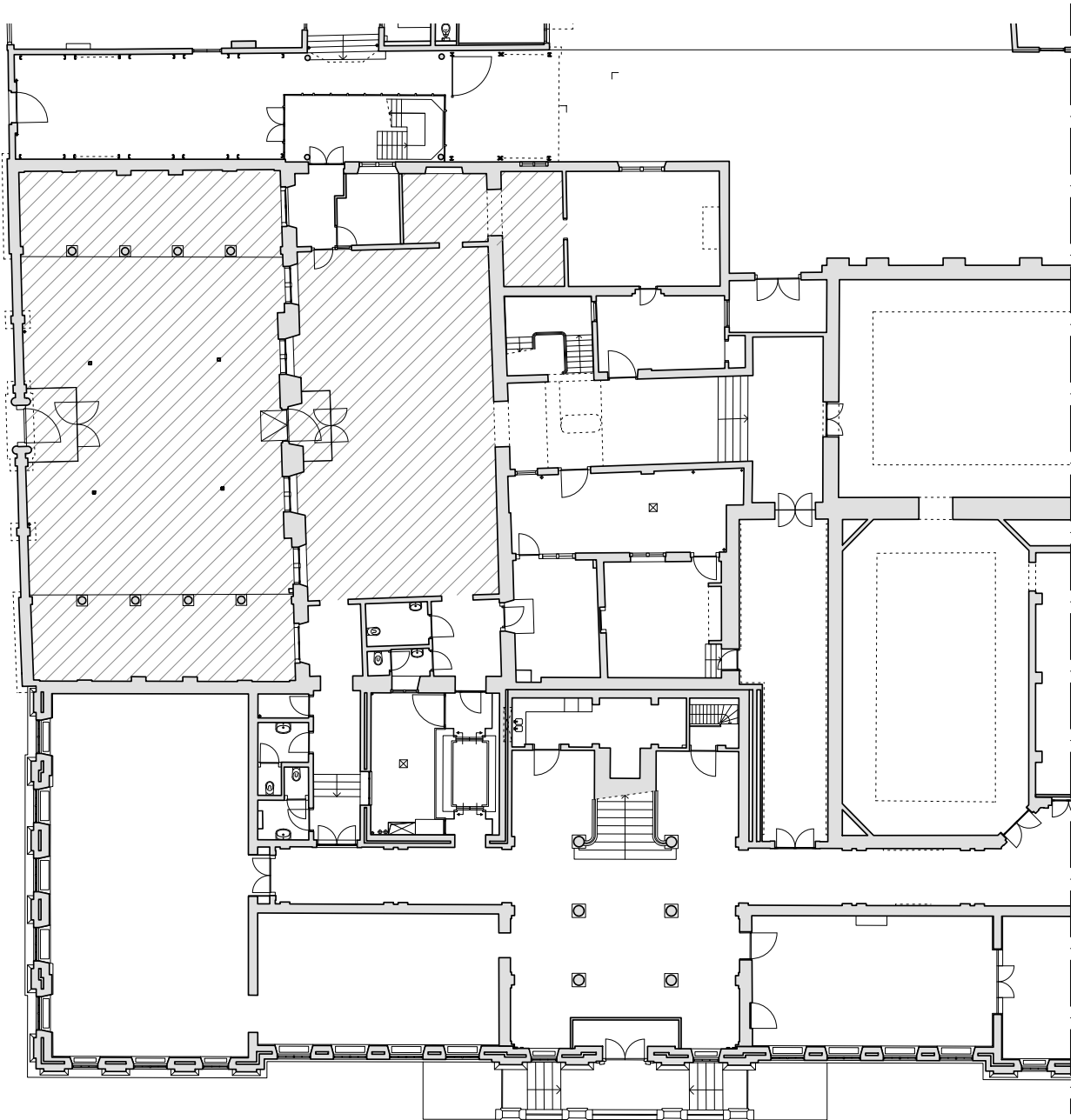
Door het verwijderen van de huidige overkapping wordt dit weer een buitenruimte, waar de goed bewaard gebleven voorgevel 'gevierd' kan worden.

Huidige situatie

Het voorplein is overdekt met een uit 1992 daterende, glazen overkapping. Deze verouderde constructie die het zicht op de 17^e-eeuwse voorgevel belemmert, zal na een lange gedoogperiode op last van de Raad van State worden verwijderd. Hierdoor verdwijnt 240 m² publieksruimte (kassa, winkel, garderobe, ontvangst groepen).

0. Bestaande situatie

Plattegrond

oppervlakte publiekgebied 403 m²

Onderzoek 1: Reconstructie absis met bordes

Visualisatie Achterplaets

Architectuur historische argumenten

- + herstel complete Joristrap
- + versterking 19e eeuw
- aantasting 17e-eeuws weefsel

Museale argumenten

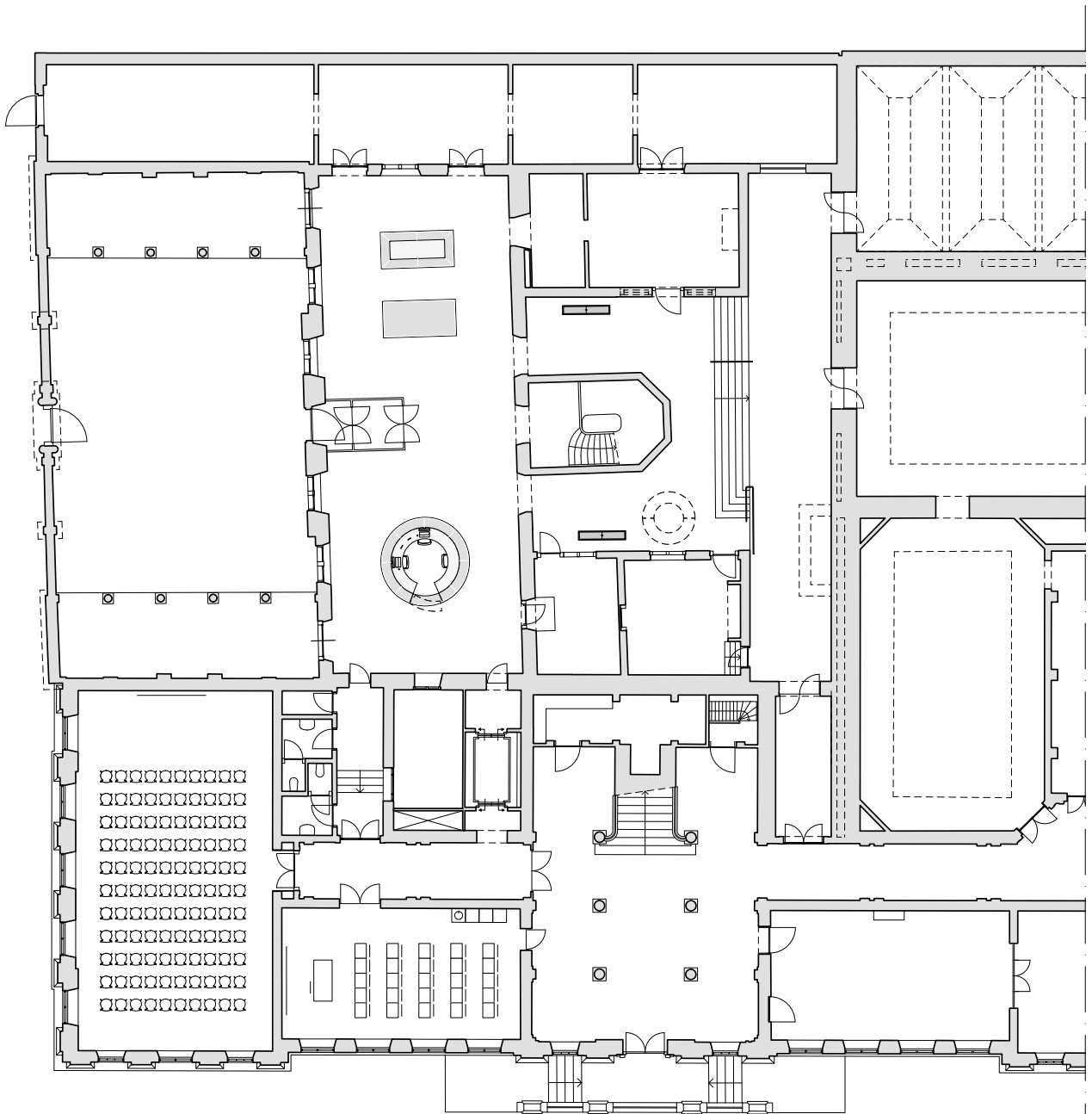
- + museale situatie 19e eeuw hersteld
- + inpassing 12 Gravenramen mogelijk
- Laecken-Halle onvoldoende leesbaar
- onvoldoende exploitatiemogelijkheden

Visualisatie van de Achterplaets vanuit de vestibule
Door trapelement in het middendeel moeten bestaande raamopeningen tot deuren vermaakt worden. Hiertoe wordt oorspronkelijk 17e eeuws weefsel weggenomen.

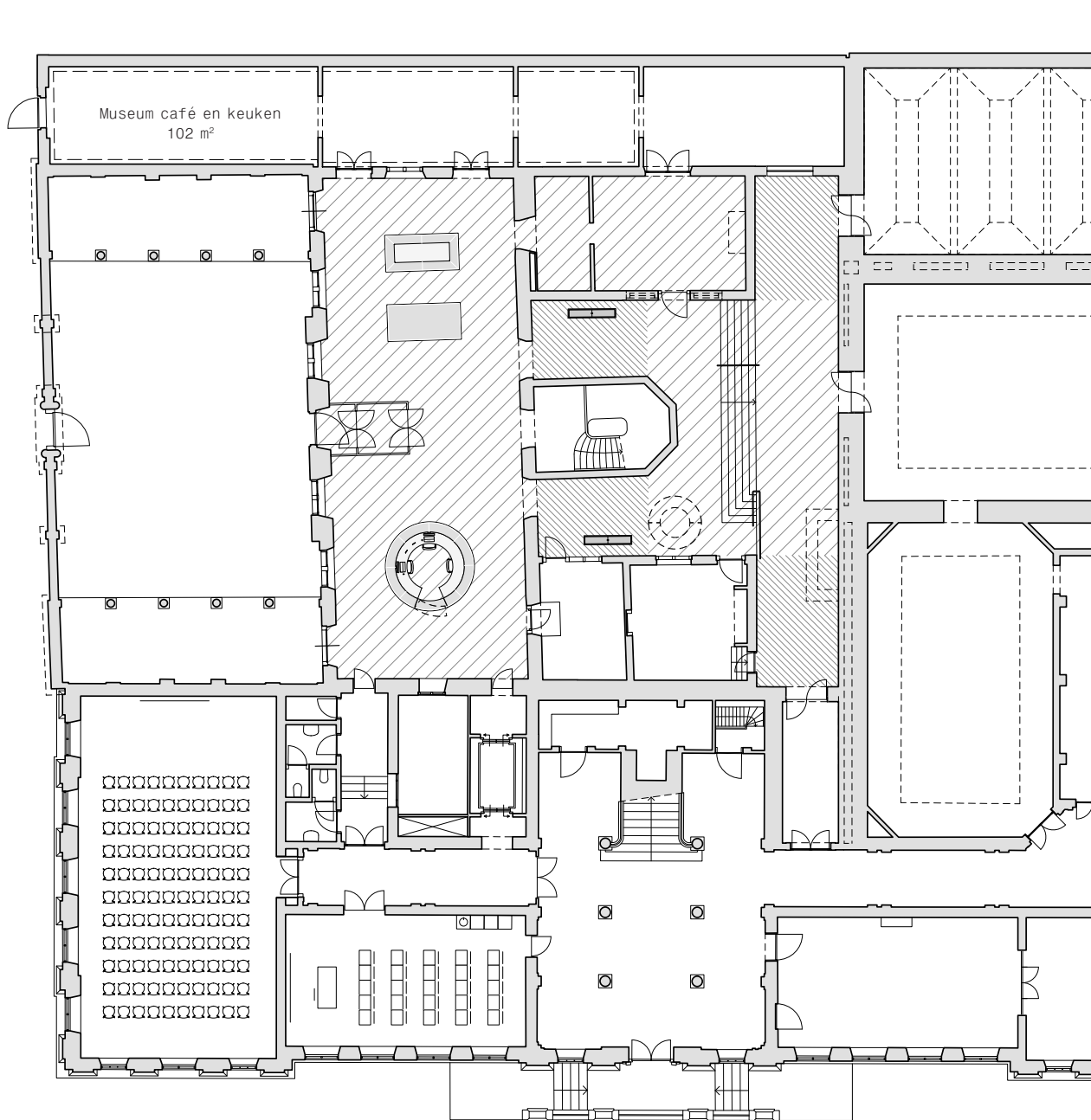
Raamopeningen zijn echter mooi bewaard gebleven in een origineel omliggend metselwerk. Behoud daarvan verdient de voorkeur.

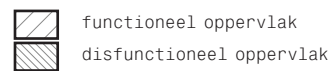
Indelingsplattegrond

Publieksgerichtheid

- onvoldoende publieksruimte
- slechte bezoekersoriëntatie
- drie doorgangen is verwarrend
- onlogische routing 1e verdieping
- belemmering uitzicht vanuit Laecken-Halle
- informatiebalie zeer slecht plaatsbaar
- geen ruimte voor groepen/klassen
- slechte omstandigheden openingen/ontvangsten

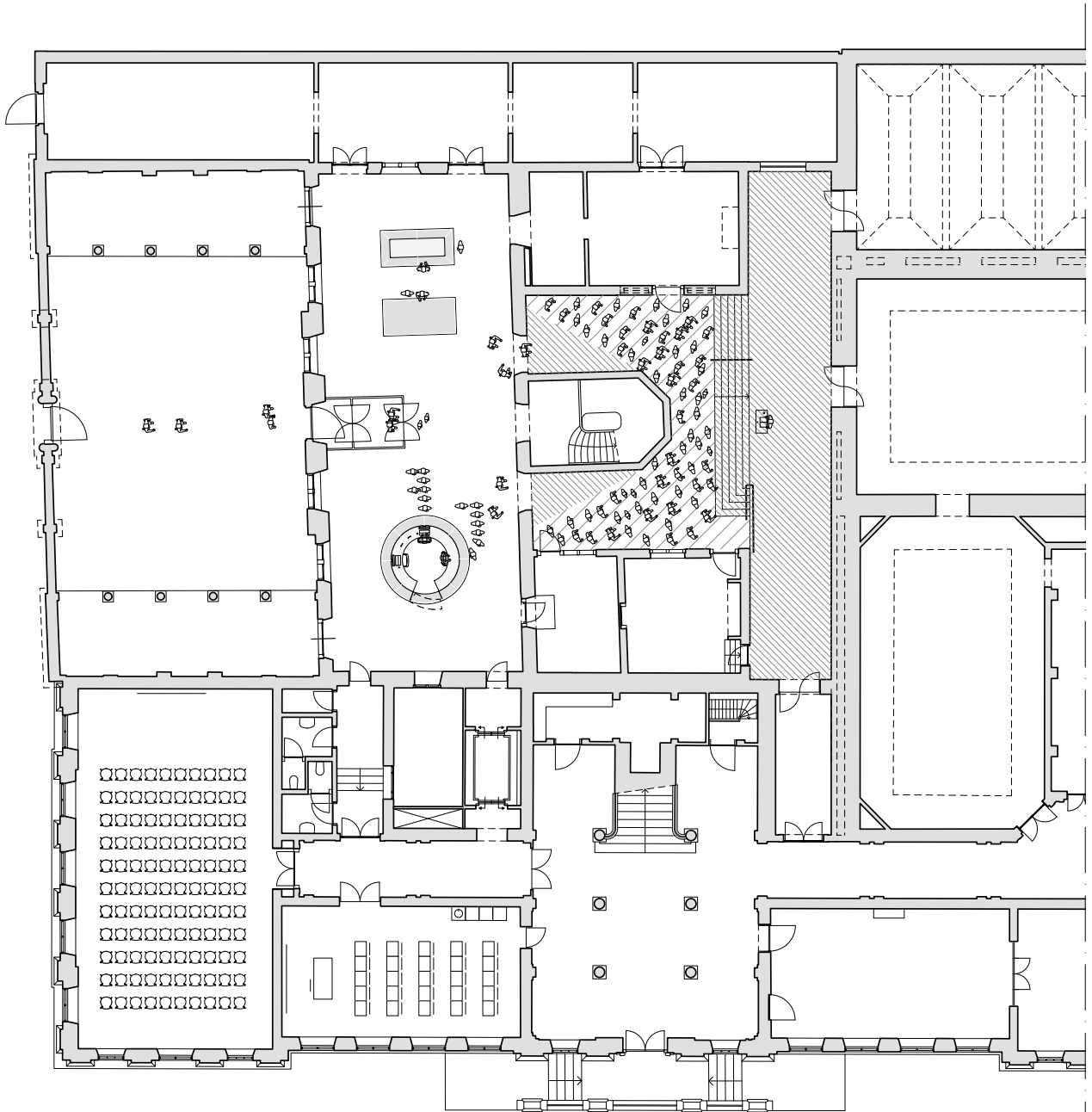
Functioneel en disfunctioneel oppervlak

Functioneel oppervlak 322 m²
 Disfunctioneel oppervlak 73 m²

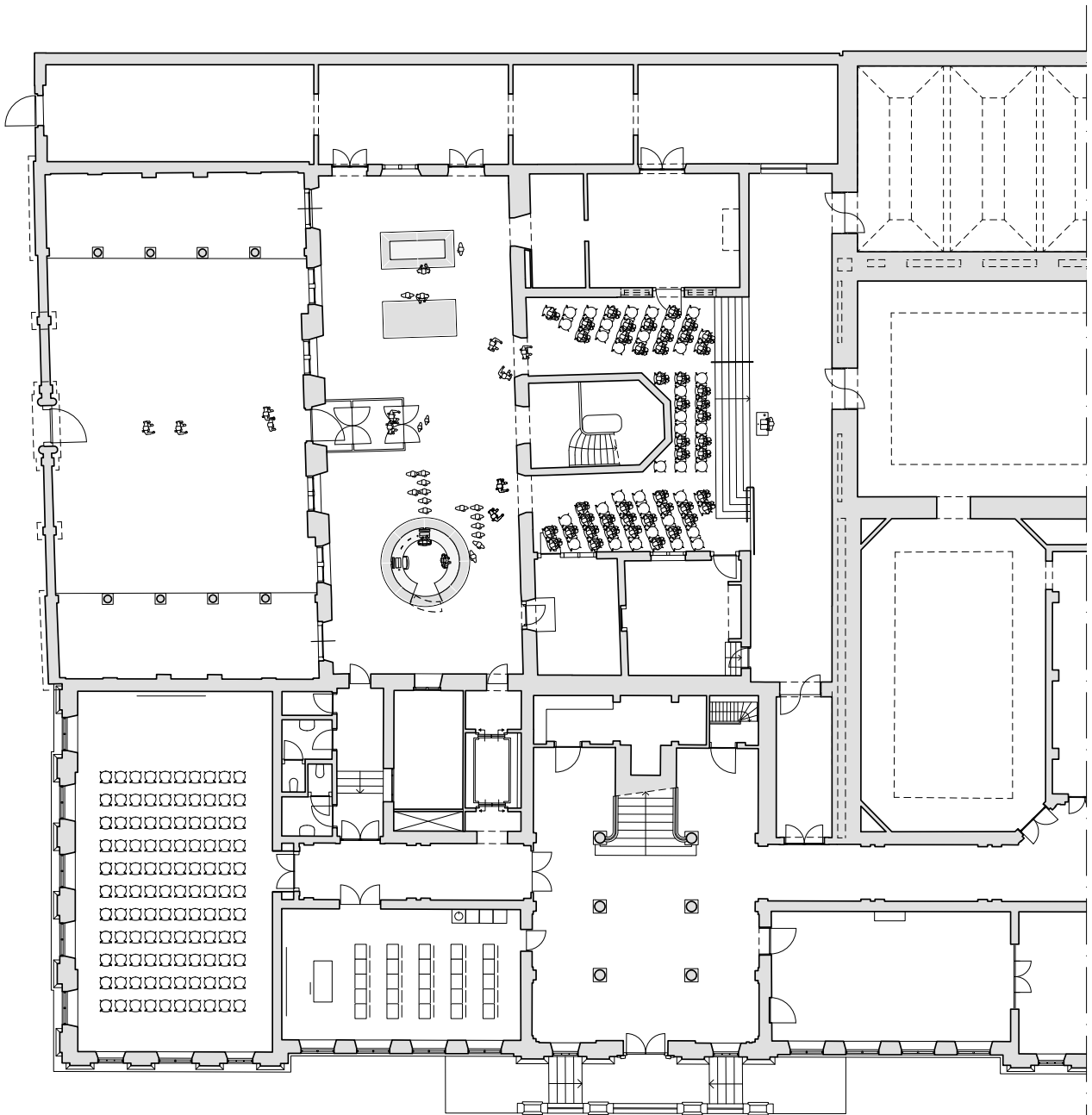
Ter vergelijking:

Huidig publieksgebied 403 m²
 Gewenst 469 m²

Scenario 1: Opening

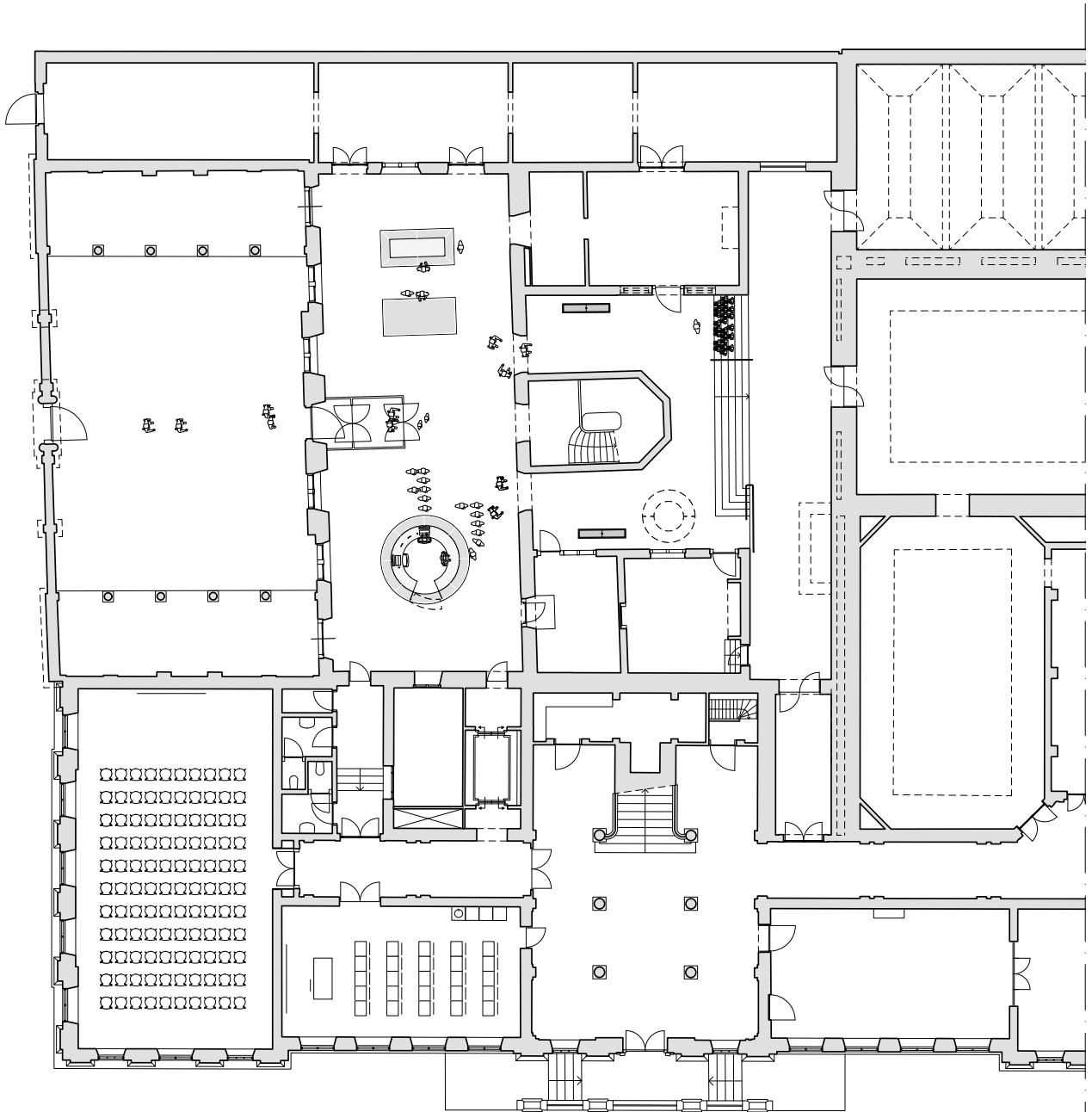
Oppervlakte tbv presentatie 54 m² 77 personen (0,7 m² per persoon)

Scenario 2: Theater opstelling

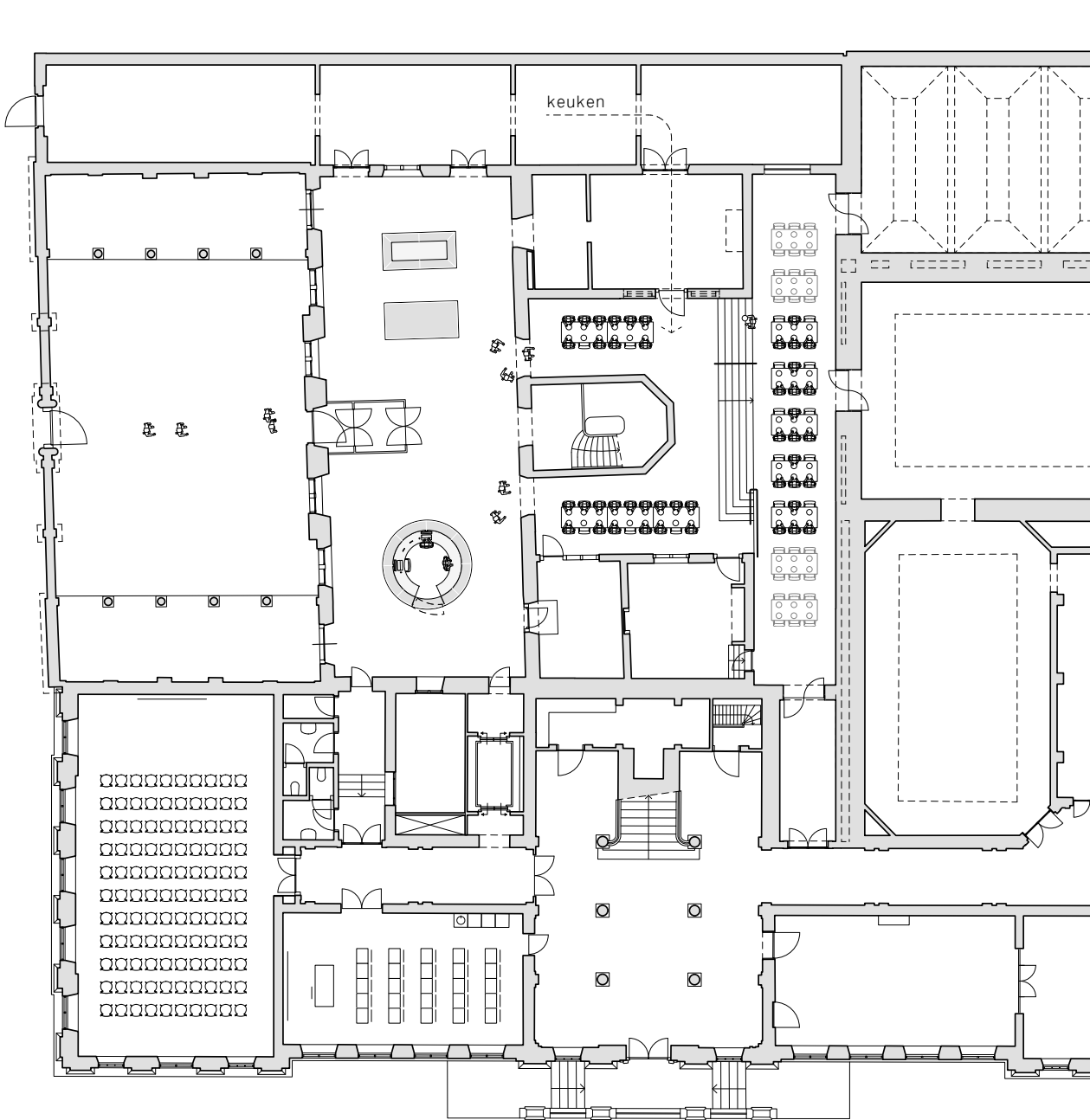
Gewenst
Op tekening

150 personen
80 personen

Scenario 3: Schoolklas

Op de brede trap naar het bordes kan een schoolklas zitten terwijl ze instructie krijgen. De publieke doorloop blijft gewaarborgd.

Scenario 4: Sit down dinner

Gewenst
Op tekening

130 personen
60 personen (+24 personen extra op bordes)

Onderzoek 2: Reconstructie absis met drie trappen

Visualisatie van de Achterplaats

Architectuur historische argumenten

- + herstel complete Joristrap
- + versterking 19e eeuw
- aantasting 17e-eeuws weefsel

Museale argumenten

- + museale situatie 19e eeuw hersteld
- + inpassing 12 Gravenramen mogelijk
- Laecken-Halle onvoldoende leesbaar
- onvoldoende exploitatiemogelijkheden

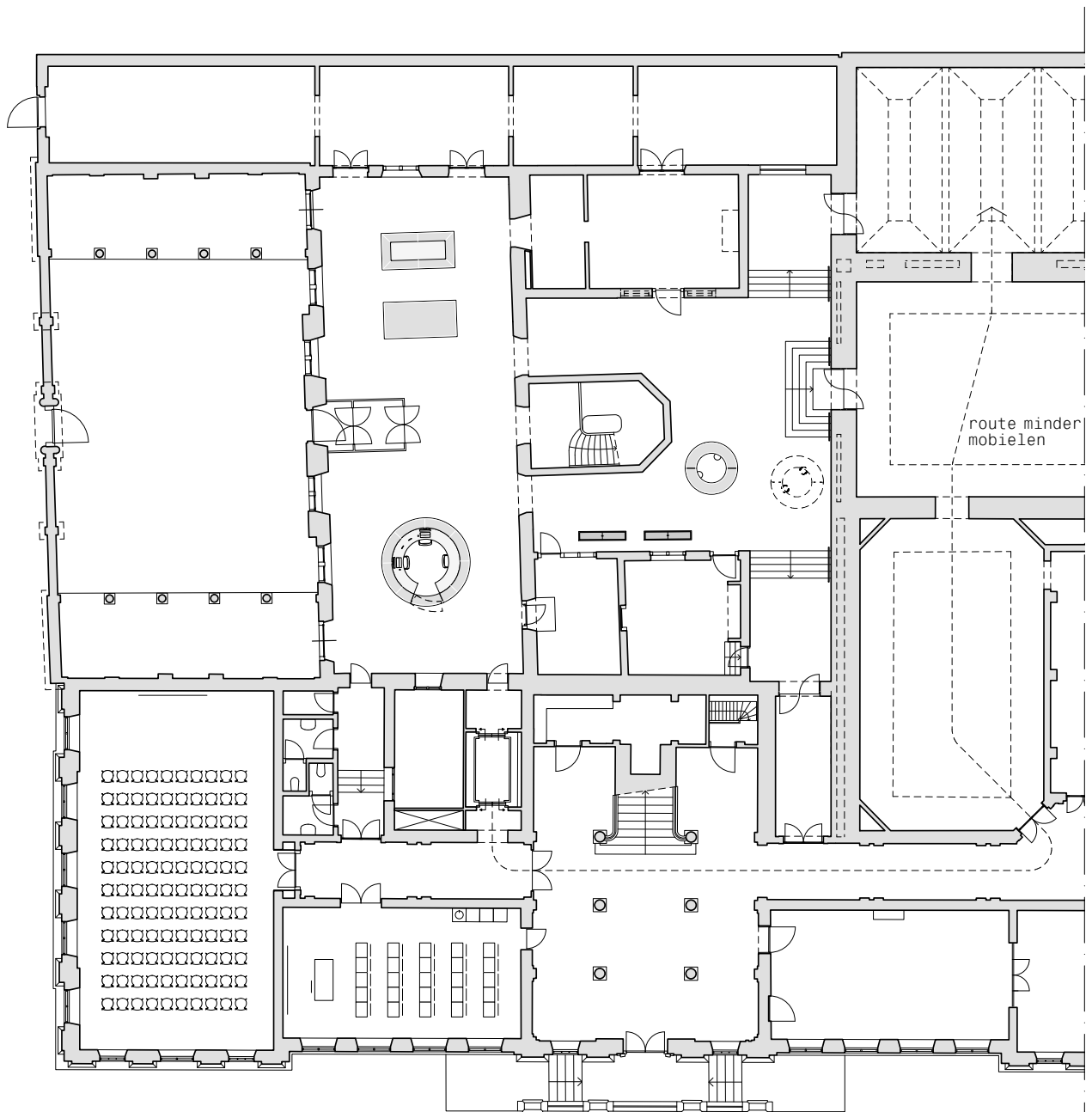
Door het vervangen van het bordes door drie losse trappen ontstaat meer functionele publieksruimte, maar bezoekers zullen dan meer trappen op en af moeten. De tentoonstellings- en collectiezalen zijn bovendien niet of verminderd toegankelijk voor minder valide bezoekers, rolstoelen en mensen met kinderwagens. Dit kan worden opgelost door drie trapliften te plaatsen, maar dan is er onvoldoende doorgangruimte over voor de reguliere bezoekersstromen. Een andere mogelijkheid is dat bezoekers via andere zalen naar specifieke museumzalen van keuze moeten gaan. Beide zijn logistiek en museologisch onwenselijk en om die redenen door het museum afgekeurd.

Visualisatie van de Achterplaats vanuit de vestibule
Door trapelement in het middendeel moeten bestaande raamopeningen tot deuren vermaakt worden. Hiertoe wordt oorspronkelijk 17e eeuws weefsel weggenomen.

Raamopeningen zijn echter mooi bewaard gebleven in een origineel omliggend metselwerk. Behoud daarvan verdient de voorkeur.

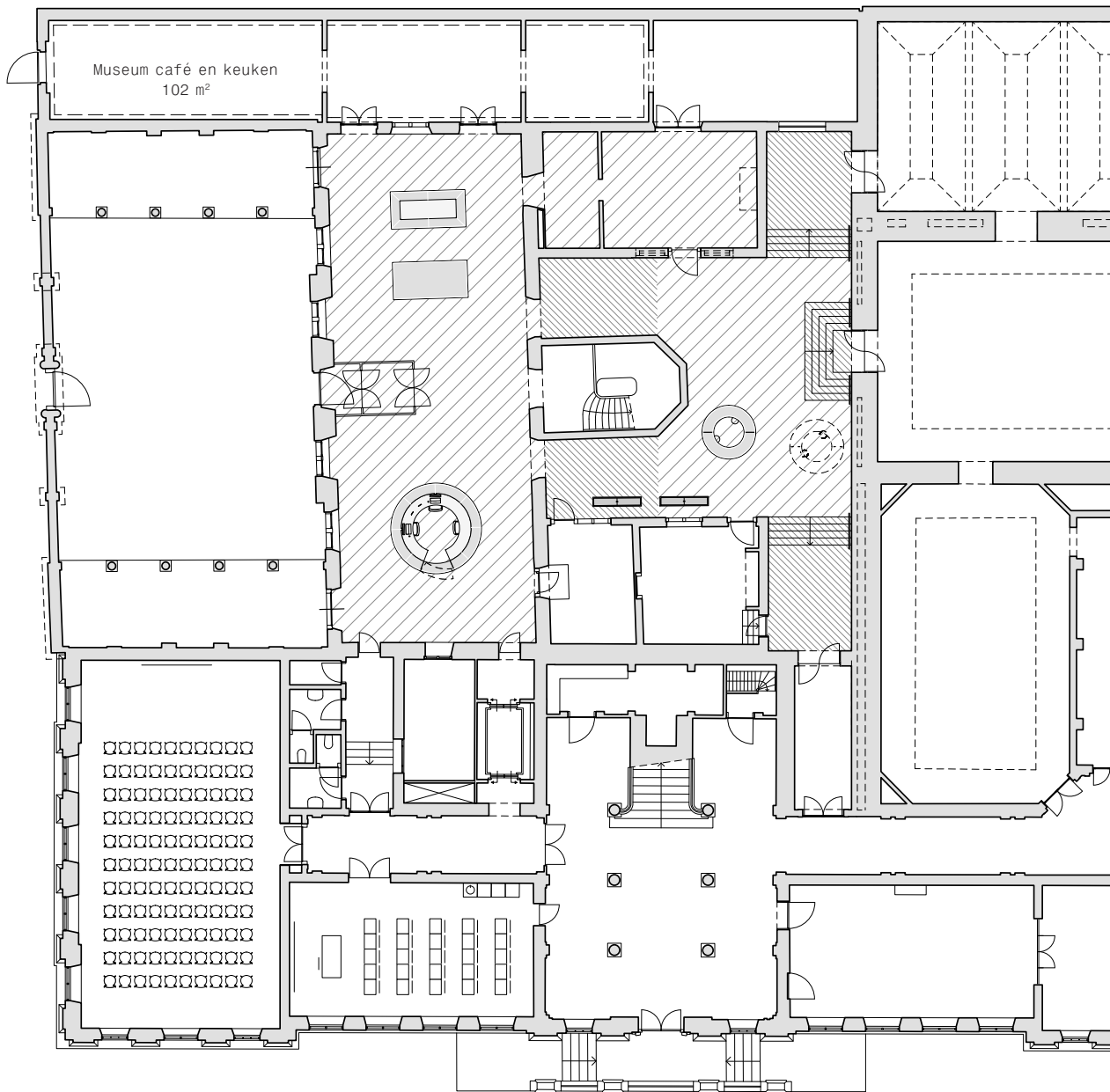

Indelingsplattegrond.

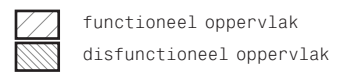
Rolstoelers of minder mobiele mensen kunnen de verschillende zalen enkel via andere zalen bereiken. Dat is logistiek en museologisch onwenselijk.

Publieksgerichtheid

- onvoldoende publieksruimte
- slechte bezoekersoriëntatie
- drie doorgangen is verwarrend
- onlogische routing 1e verdieping
- belemmering uitzicht vanaf Laecken-Halle
- informatiebalie slecht plaatsbaar
- geen ruimte voor groepen/klassen
- slechte omstandigheden openingen/ontvangsten

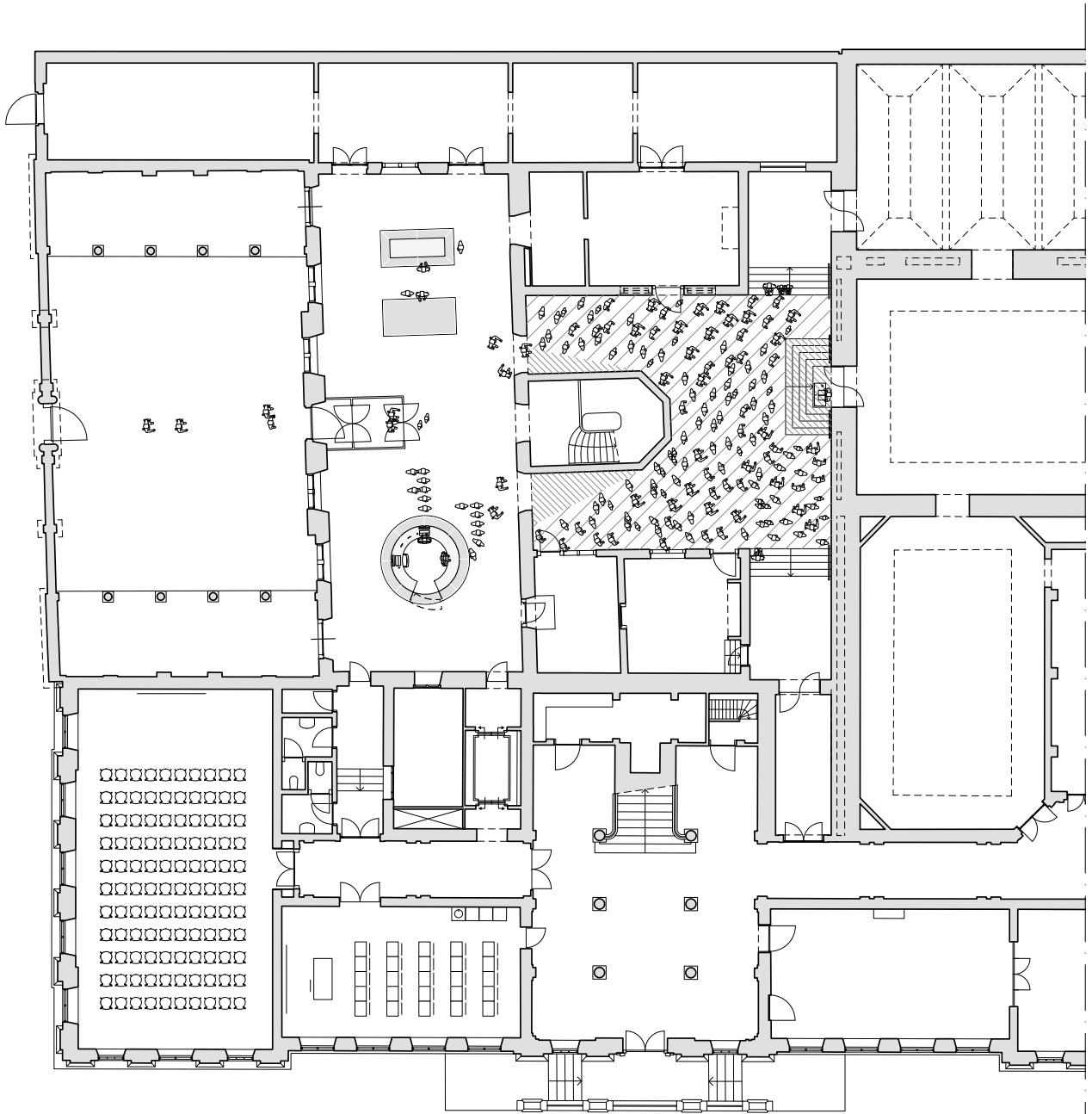
functioneel en disfunctioneel oppervlak

functioneel oppervlak 314 m²
 disfunctioneel oppervlak 81 m²

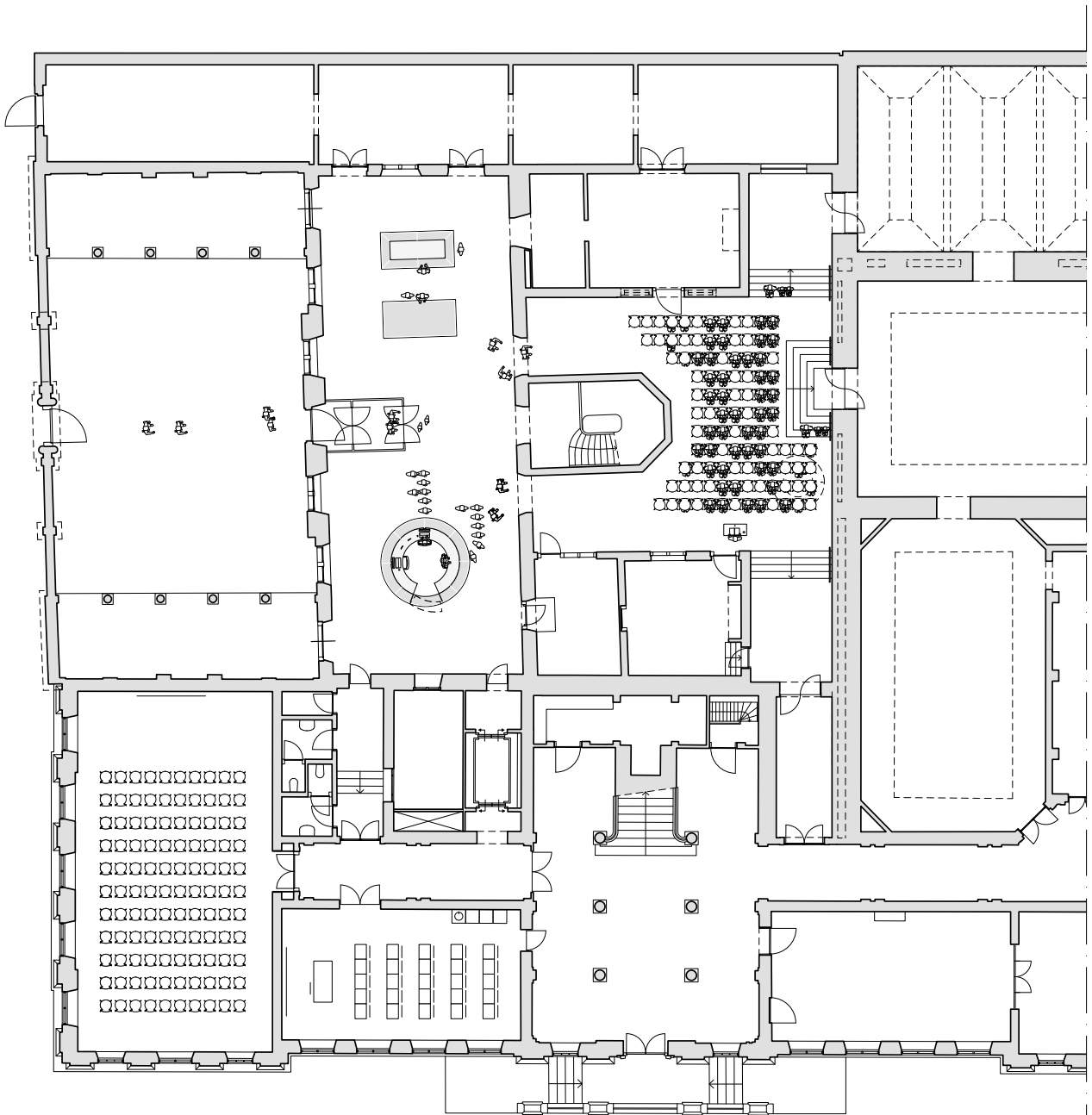
Ter vergelijking:

Huidig publieksgebied 403 m²
 Gewenst 469 m²

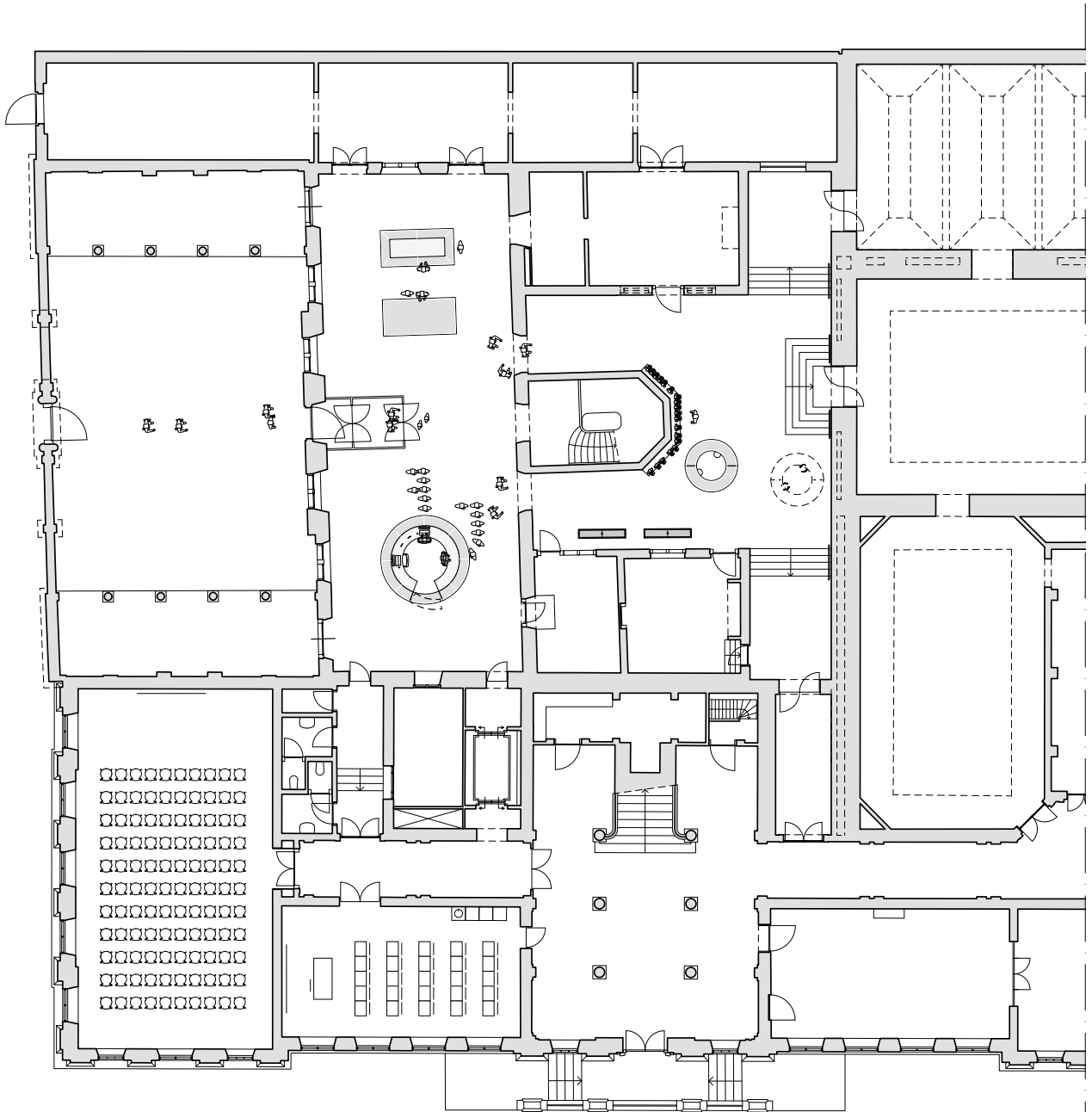
Scenario 1: Opening

Oppervlakte tbv presentatie 105 m² 150 personen (0,7 m² per persoon)

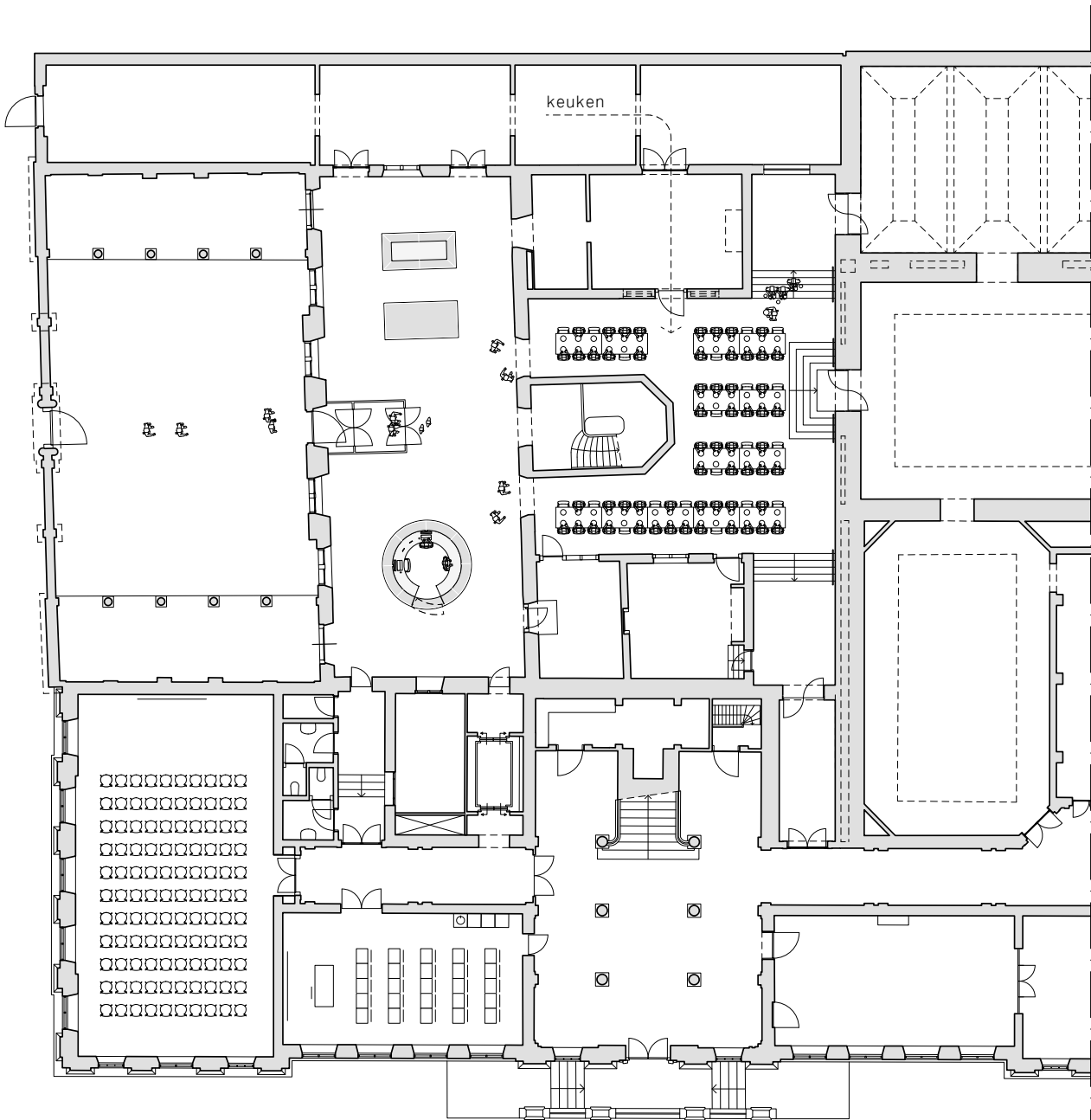
Scenario 2: Theater opstelling

Gewenst	150 personen
Op tekening	106 personen

Scenario 3: schoolklas

Op de trappen kunnen geen schoolklassen zitten terwijl ze instructie krijgen. De publieke doorloop wordt geblokkeerd. Er moet een apart zitelement worden toegevoegd.

Scenario 4: Sit down dinner

Gewenst
Op tekening

130 personen
78 personen

Onderzoek 3: Joristrap op vier kolommen te plaatsen

Visualisatie van de Achterplaets

Architectuur historische argumenten

- + handhaven (incomplete) Joristrap
- + behoud 17e-eeuws weefsel
- enige aantasting weefsel Joristrap

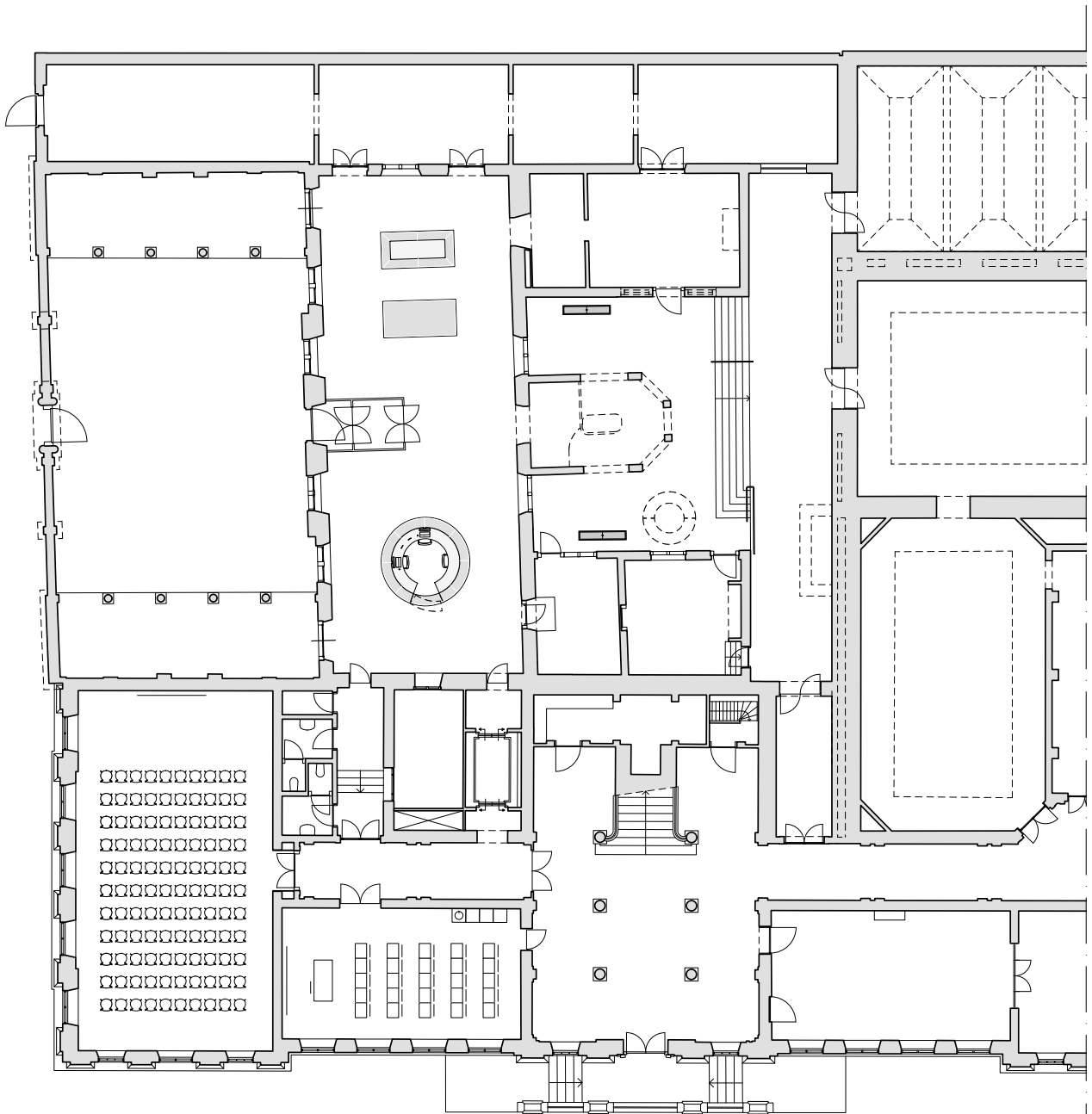
Museale argumenten

- + handhaven huidige Joristrap
- Laecken-Halle onvoldoende leesbaar
- inpassing verplaatste Gravenramen niet mogelijk
- beperkte exploitatiemogelijkheden

Behoud van Joristrap met opklimmende ondersteuningsconstructie voor Joristrap. Joristrap neemt veel licht weg op Achterplaets. Ondersteuningsconstructie neemt veel functionele ruimte weg.

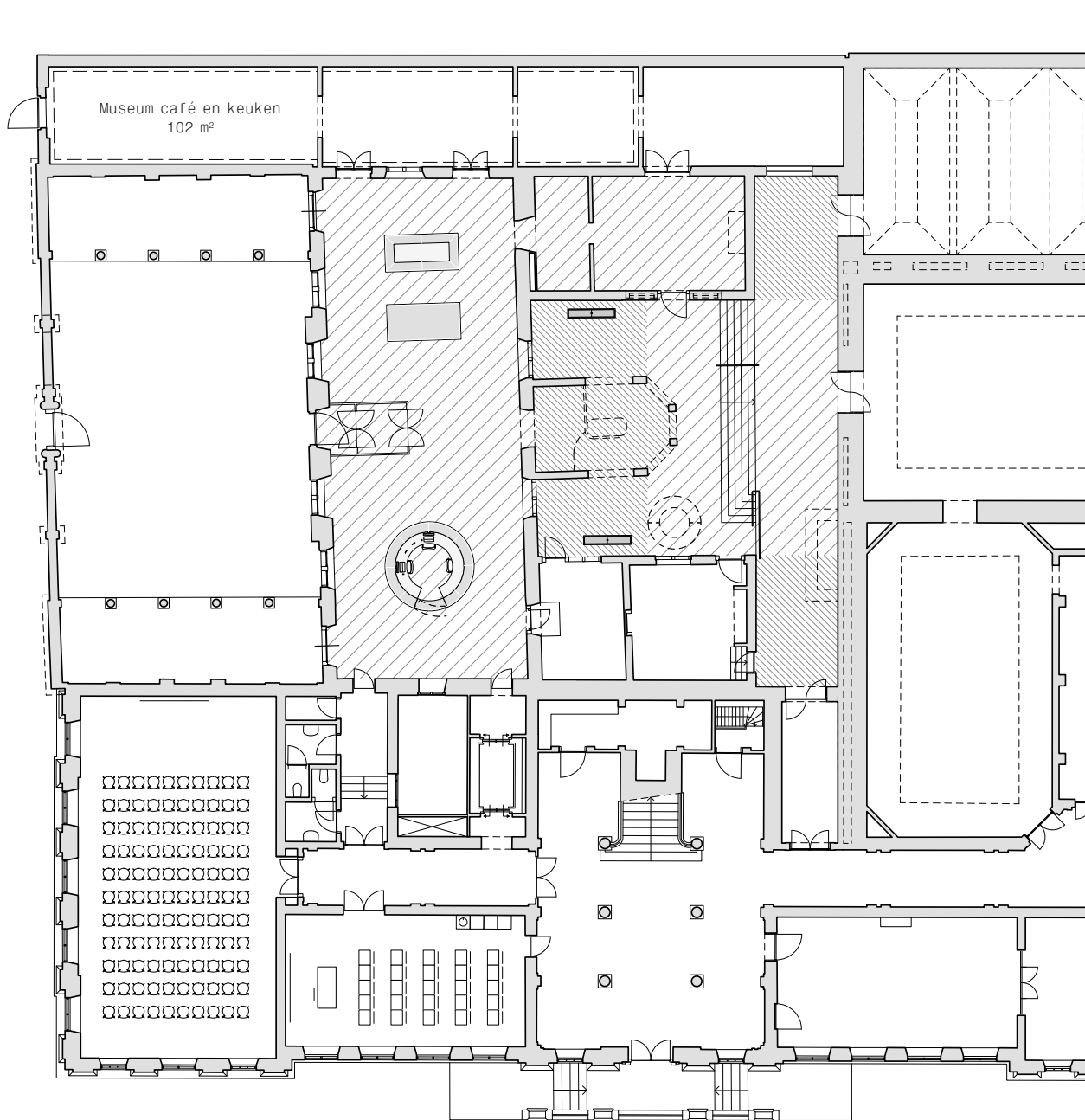
Visualisatie van de Achterplaets vanuit de vestibule
Doordat de toegang in het midden zit, kunnen originele raamopeningen behouden blijven en weer teruggebracht worden tot ramen. Daarmee wordt de 17e eeuwse schil versterkt binnen het verbouwingsprincipe van 'eenheid in verscheidenheid'. Overhangende Joristrap maakt toegang naar de Achterplaets donker.

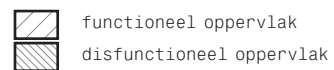
Indelings plattegrond

Publieksgerichtheid

- onvoldoende functionele publieksruimte
- matige bezoekersoriëntatie
- onlogische routing 1e verdieping
- belemmering uitzicht vanaf Laecken-Halle
- informatiebalie slecht plaatsbaar
- onvoldoende ruimte voor groepen/schoolklassen
- beperkte omstandigheden openingen/ontvangsten
- minder daglicht

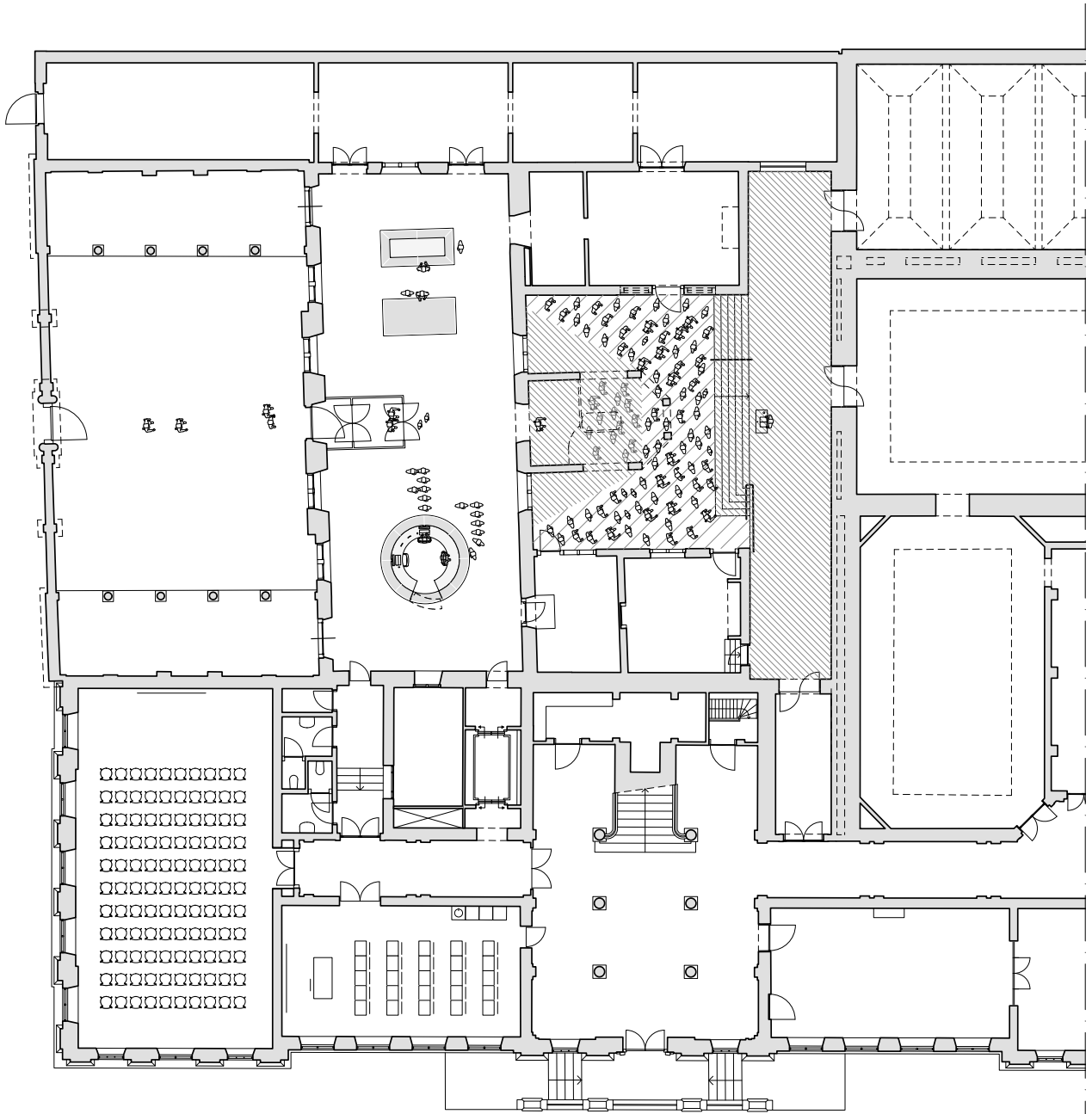
functioneel en disfunctioneel oppervlak

functioneel oppervlak 322 m²
 disfunctioneel oppervlak 98 m²

Ter vergelijking:

Huidig publieksgebied 403 m²
 Gewenst 469 m²

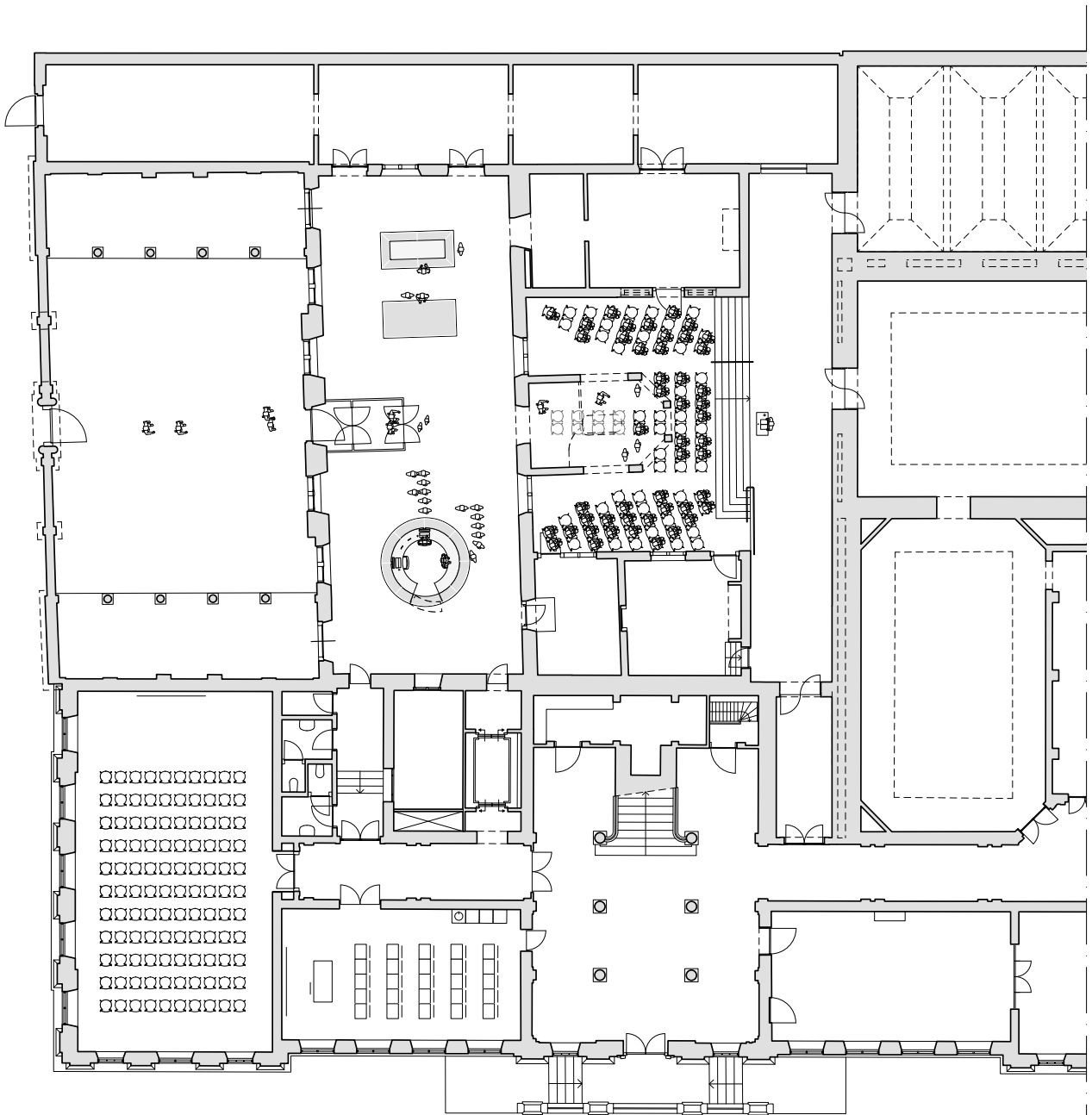

Scenario 1: Opening

Oppervlakte tbv presentatie
+10 m² disfunctioneel

58 m²

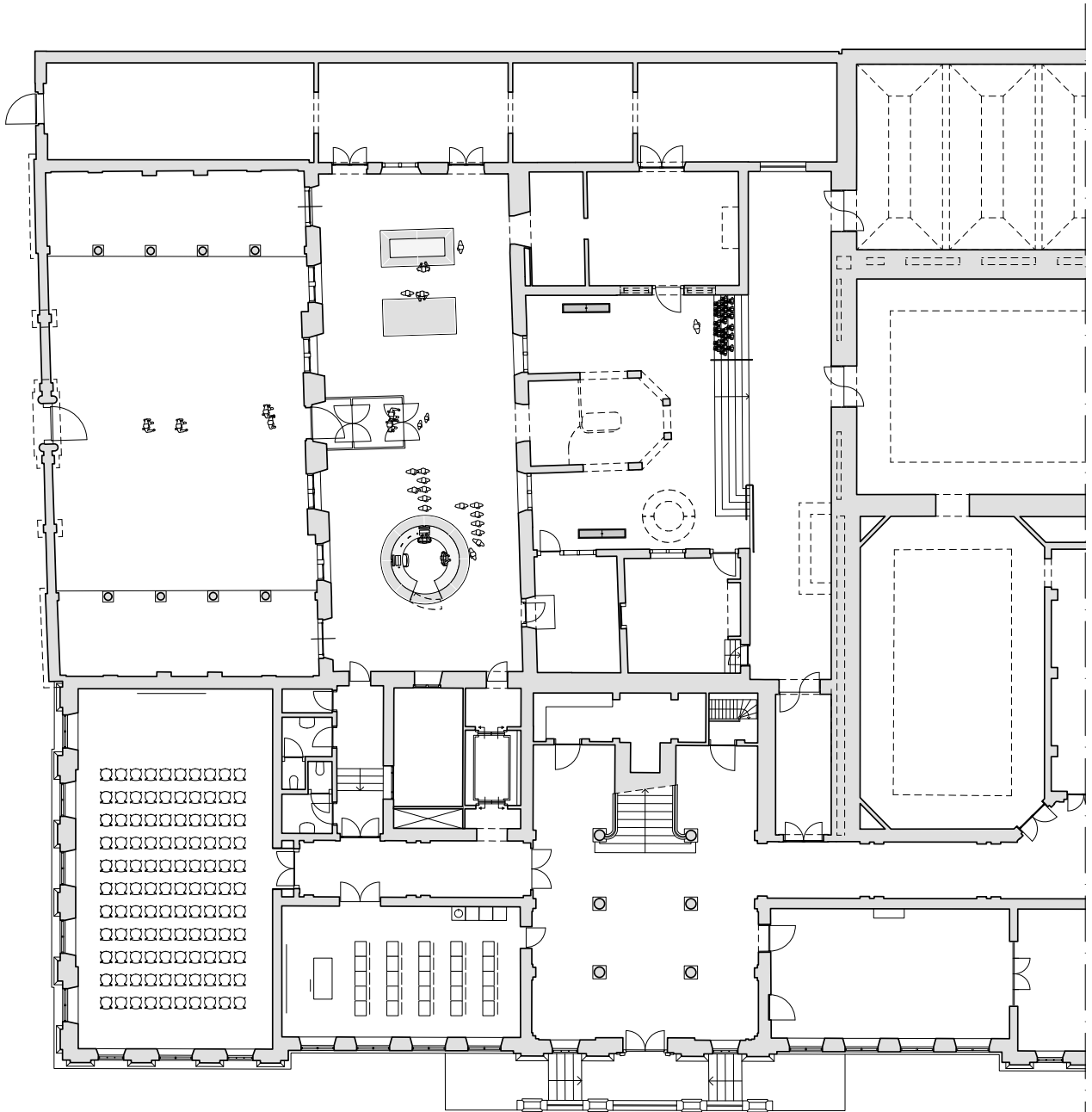
83 personen (0,7 m² per persoon)
+14 personen disfunctioneel

Scenario 2: Theater opstelling

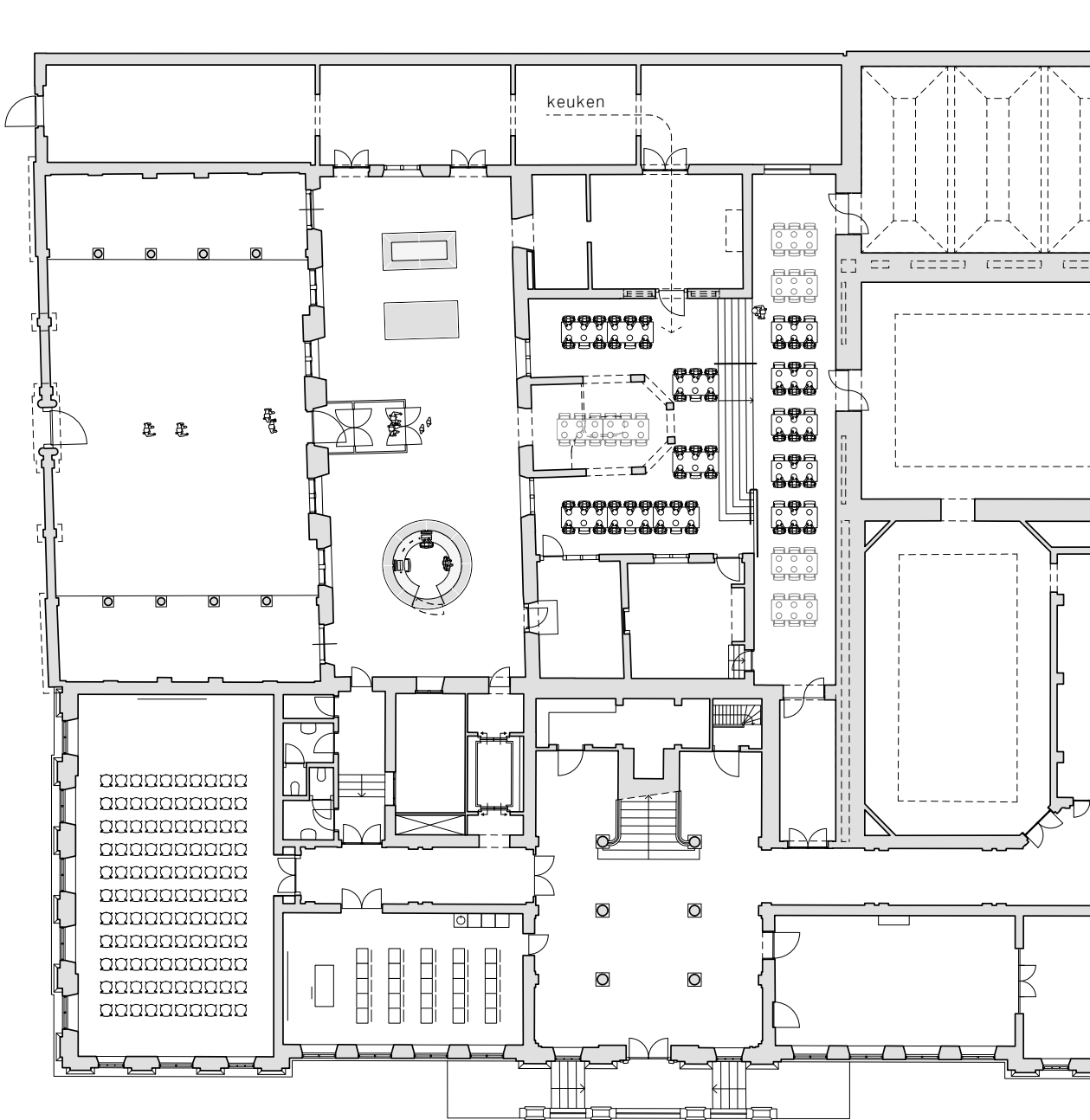
Gewenst
Op tekening

150 personen
86 personen + 8 personen disfunctioneel

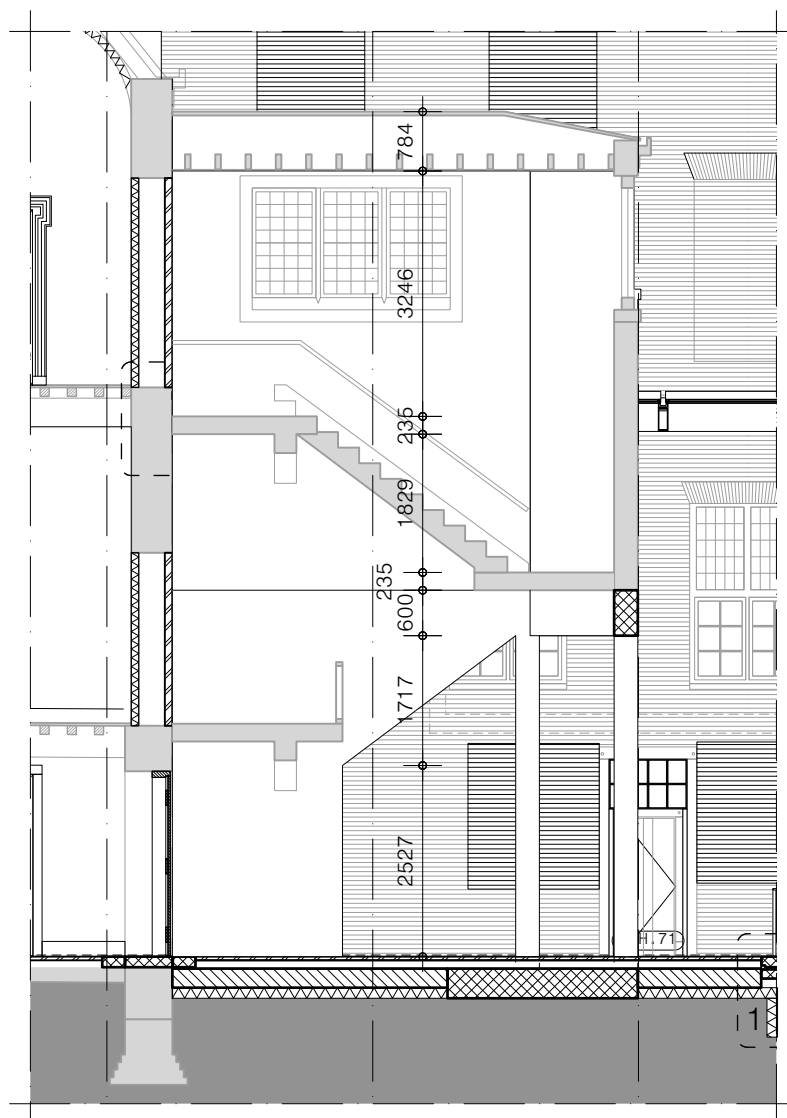
Schenario 3: Schoolklas

Op de brede trap naar het bordes kan een schoolklas zitten terwijl ze instructie krijgen. De publieke doorloop blijft gewaarborgd.

Scenario 4: Sit down dinner

Gewenst	130 personen
Op tekening	72 personen (+36 personen extra op bordes)

Doorsnede Joristrap

De absis wordt ondersteund door een betonnen randbalk die gedragen wordt door vier kolommen. Onder deze kolommen wordt een spreidbalk voorzien die afdraagt op de bestaande fundering. Onder de kolommen dienen schroefvijzels te worden voorzien om nastellen mogelijk te maken. Deze moeten hiervoor bereikbaar blijven.

Onderzoek 4: Joristrap op twee betonnen kolommen te plaatsen

Visualisatie van de Achterplaets

Architectuur historische argumenten

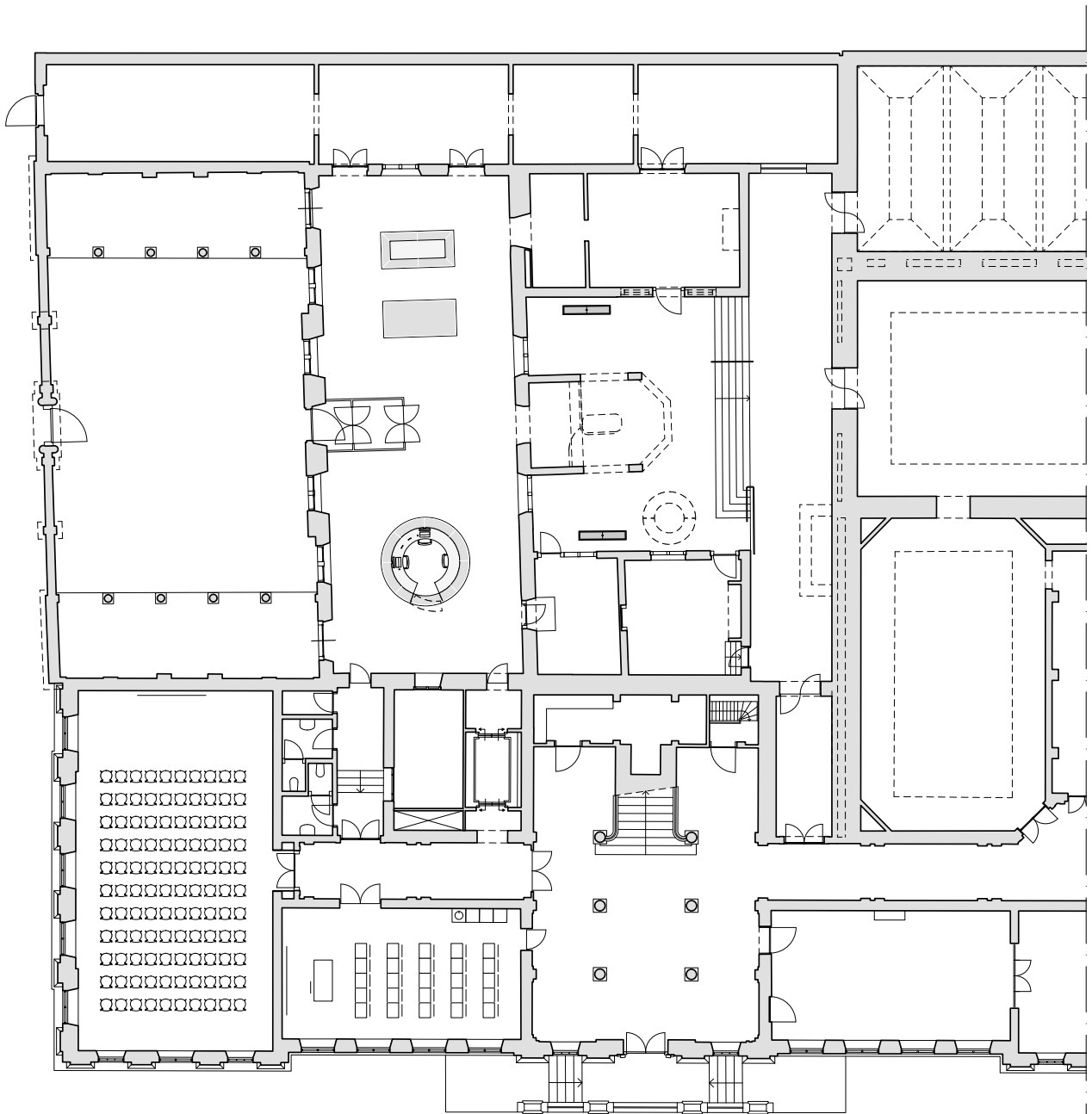
- + handhaven (incomplete) Joristrap
- + behoud 17e-eeuws weefsel
- enige aantasting weefsel Joristrap

Museale argumenten

- + handhaven huidige Joristrap
- Laecken-Halle onvoldoende leesbaar
- inpassing verplaatste Gravenramen niet mogelijk
- minder exploitatiemogelijkheden

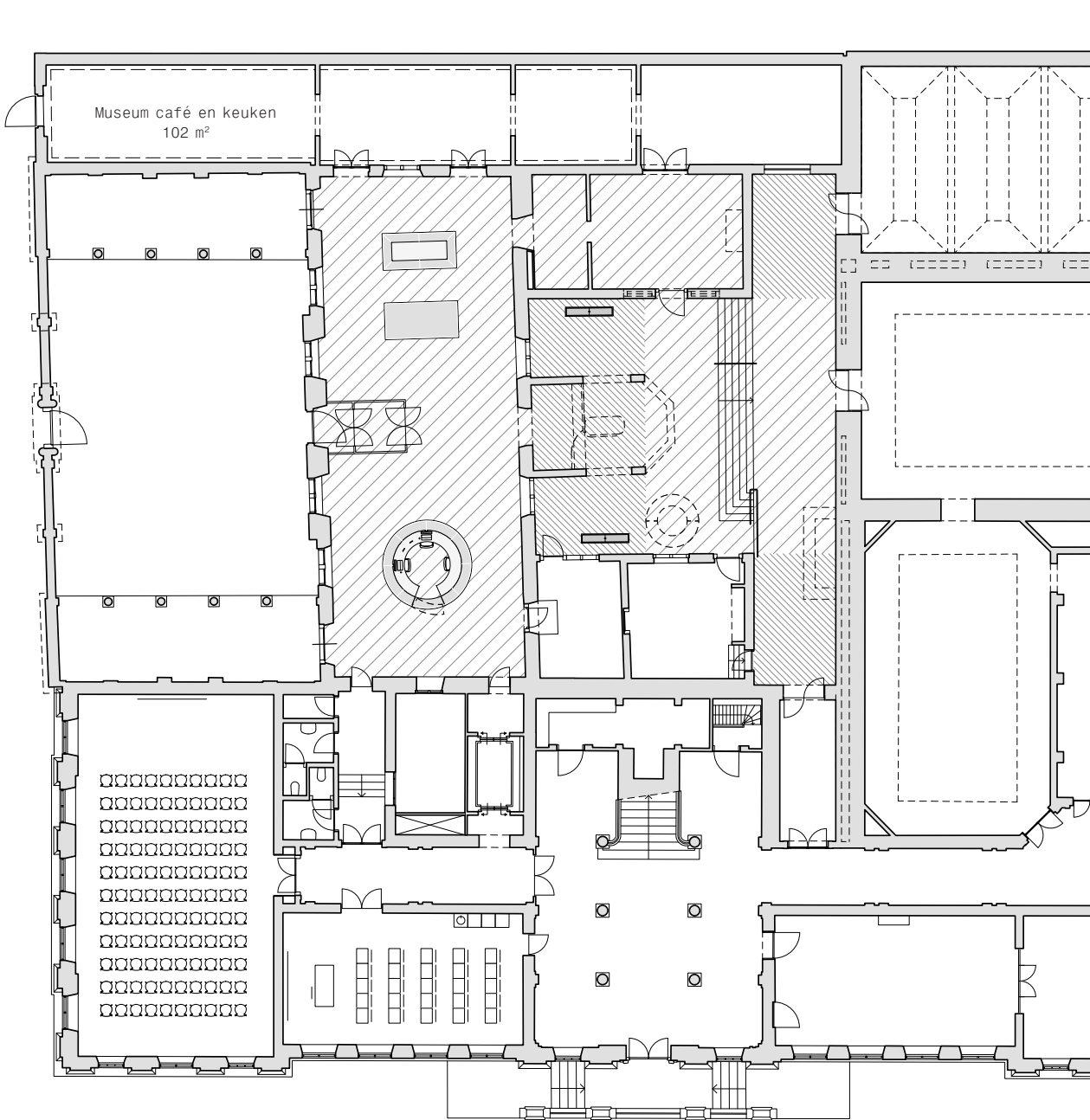
Visualisatie van de Achterplaets vanuit de vestibule
Doordat de toegang in het midden zit, kunnen originele raamopeningen behouden blijven en weer teruggebracht worden tot ramen. Daarmee wordt de 17e eeuwse schil versterkt binnen het verbouwingsprincipe van 'eenheid in verscheidenheid'. Overhangende Joristrap maakt toegang naar de Achterplaets donker.

Indelings plattegrond

Publieksgerichtheid

- onvoldoende functionele publieksruimte
- matige bezoekersoriëntatie
- onlogische routing 1e verdieping
- belemmering uitzicht vanaf Laecken-Halle
- informatiebalie matig plaatsbaar
- onvoldoende ruimte voor groepen/schoolklassen
- matige omstandigheden openingen/ontvangsten
- minder daglicht

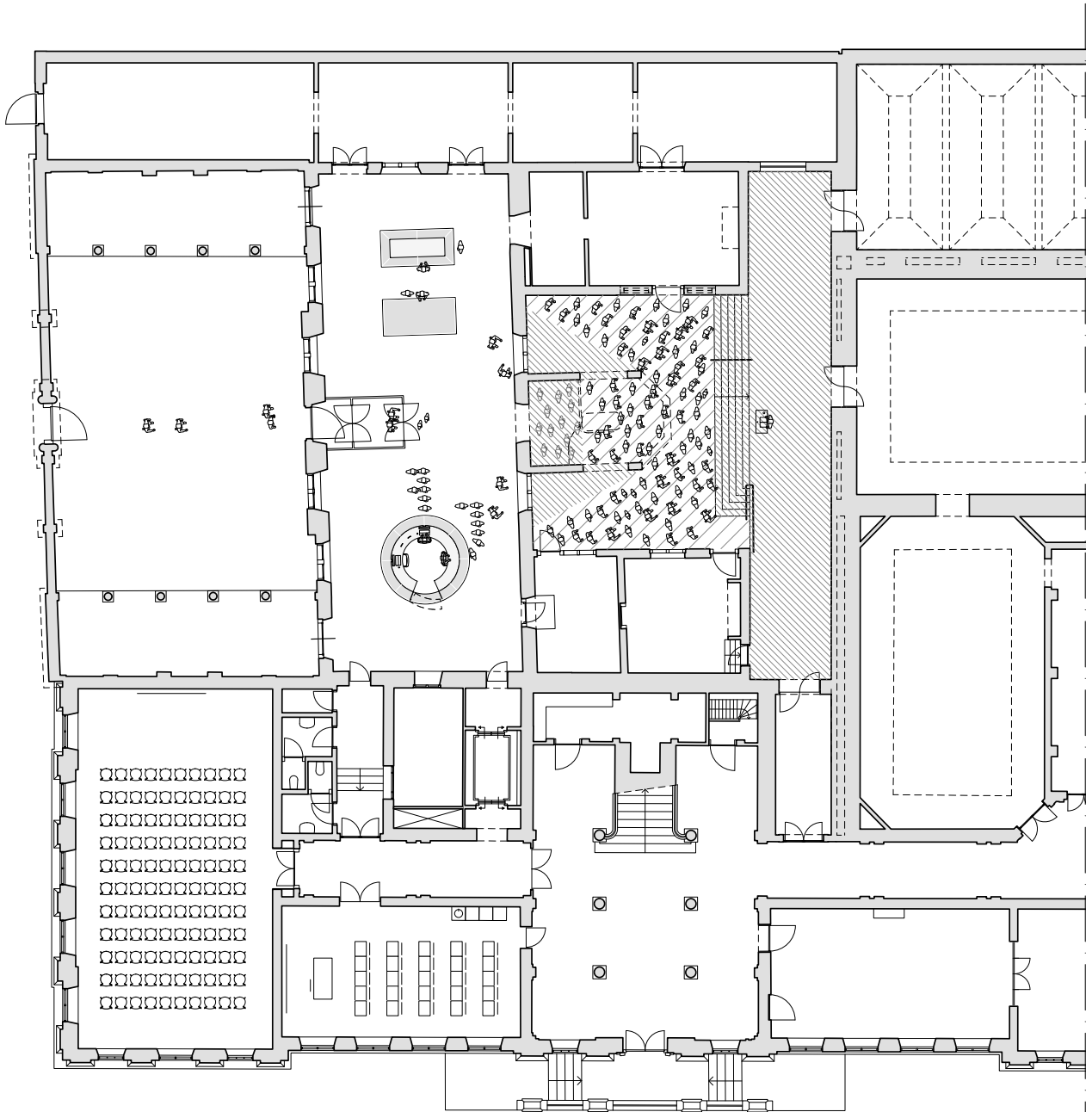

Functioneel en disfunctioneel oppervlak

 functioneel oppervlak
 disfunctioneel oppervlak

functioneel oppervlak 324 m²
 disfunctioneel oppervlak 96 m²
 Ter vergelijking:

Huidig publieksgebied 403 m²
 Gewenst 469 m²

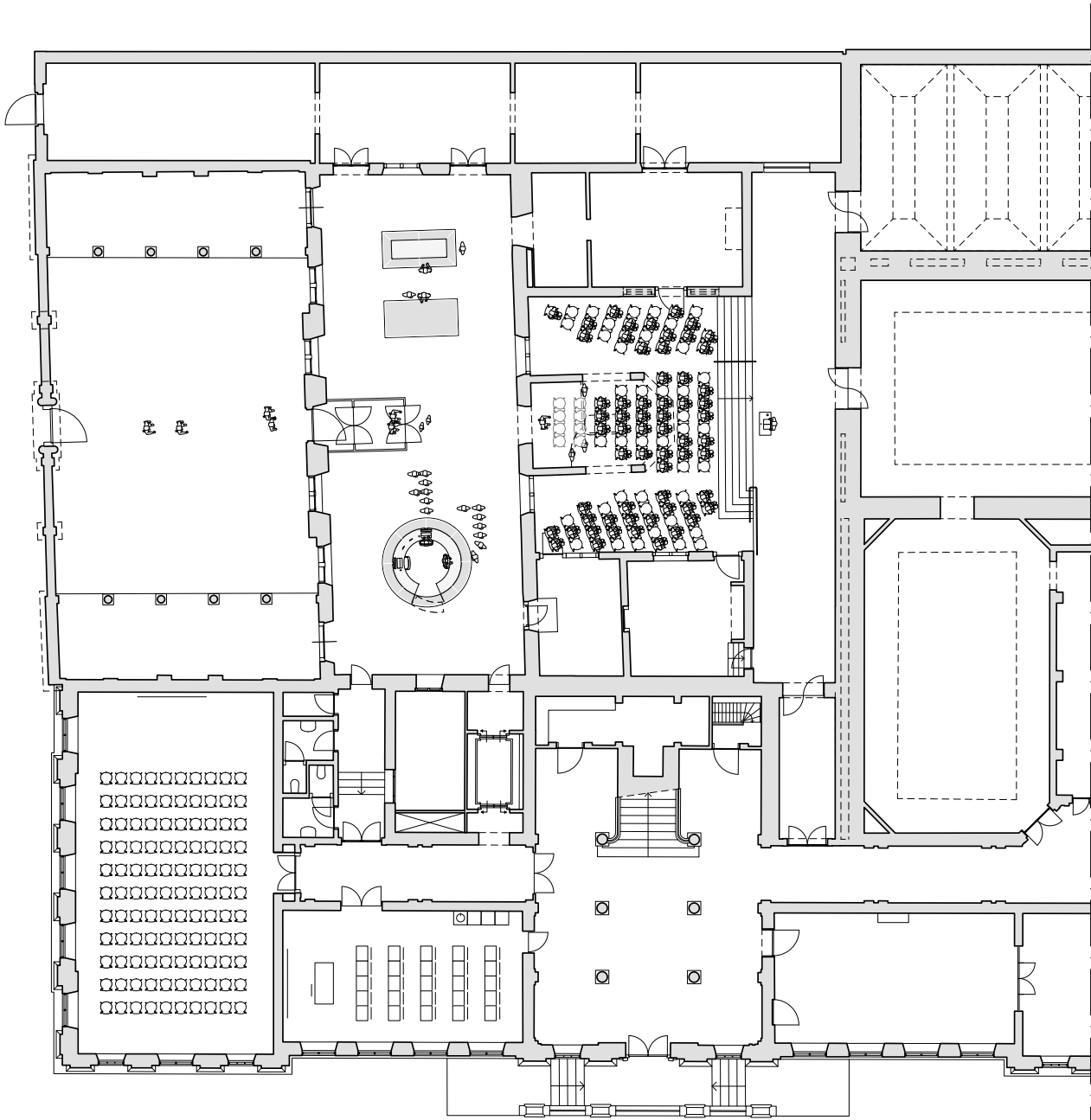

Scenario 1: Opening

Oppervlakte tbv presentatie
+9 m² disfunctioneel

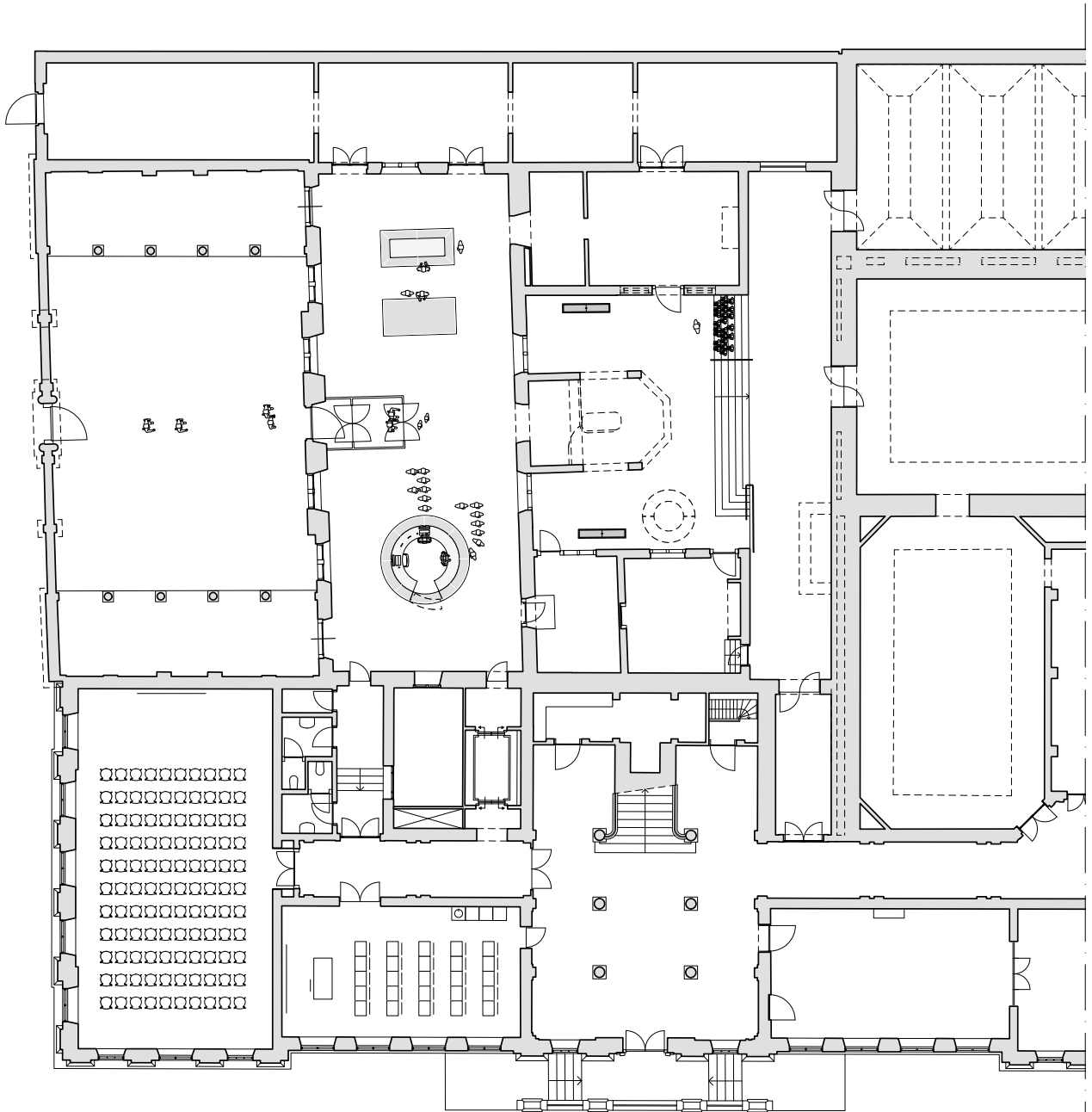
68 m²

97 personen (0,7 m² per persoon)
+13 personen disfunctioneel

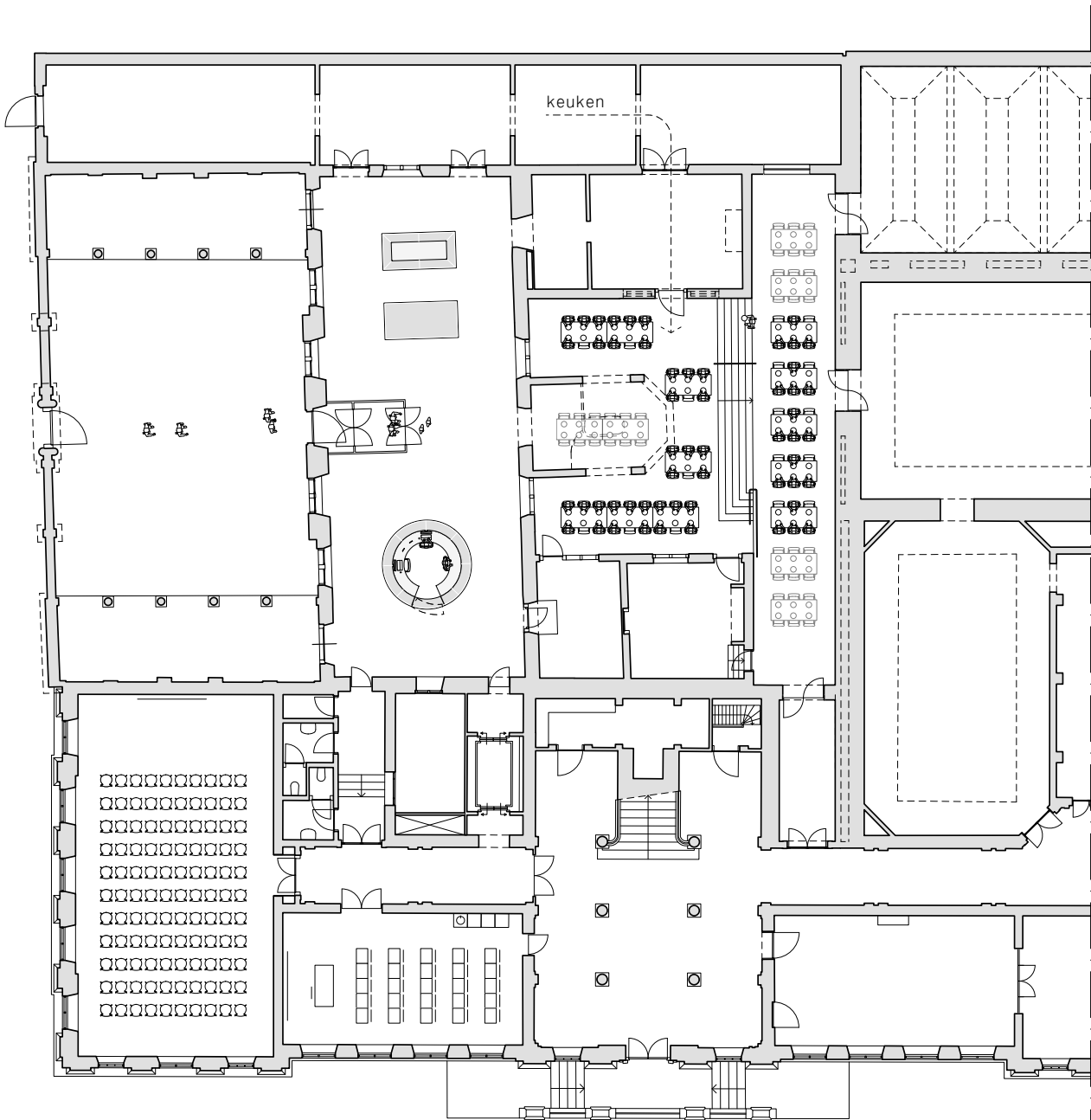
Scenario 2: Theater opstelling

Gewenst	150 personen
Op tekening	102 personen +8 personen disfunctioneel

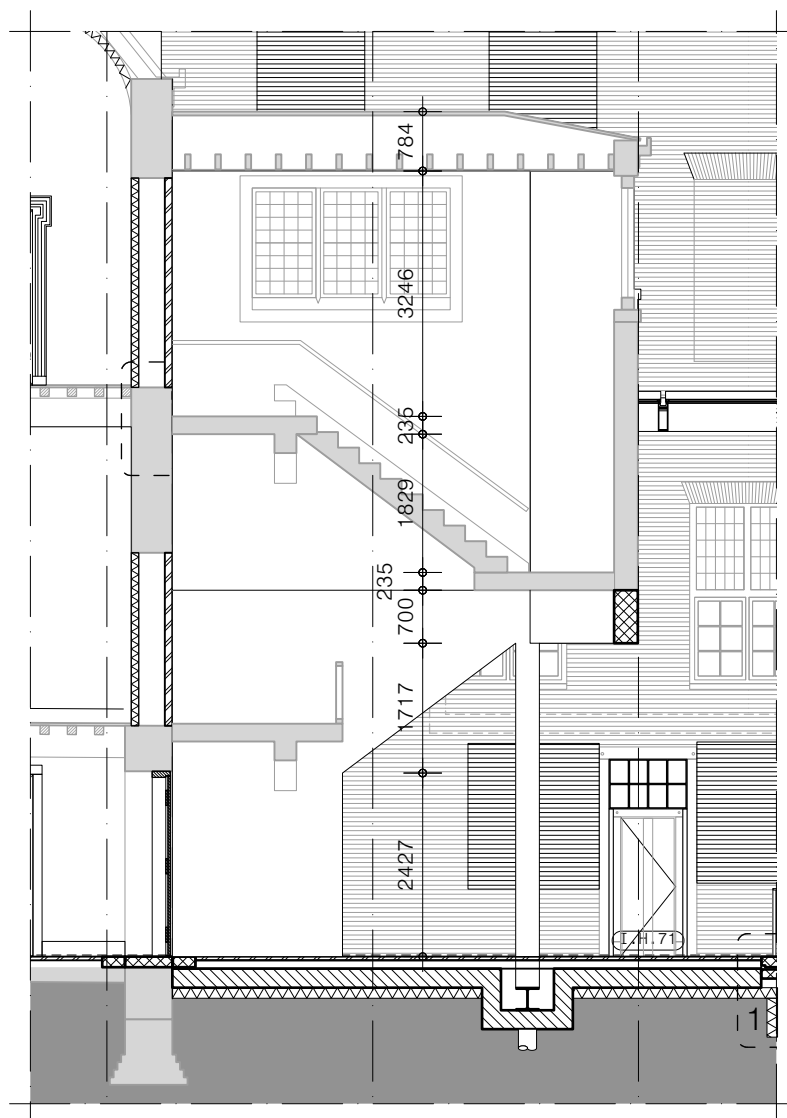
Scenario 3: Schoolklas

Op de brede trap naar het bordes kan een schoolklas zitten terwijl ze instructie krijgen. De publieke doorloop blijft gewaarborgd.

Scenario 4: Sit down dinner

Gewenst	130 personen
Op tekening	72 personen (+36 personen extra)

Doorsnede Joristrap

De absis wordt ondersteund door een betonnen randbalk die gedragen wordt door twee kolommen. Onder deze kolommen dient een nieuwe fundering te worden aangebracht bestaand uit twee schroefinjectie palen en een stalen ligger. Daarnaast moeten er onder de kolommen vijzels worden geplaatst om nastellen mogelijk te maken. Deze moeten hiervoor bereikbaar blijven.

Onderzoek 5: Joristrap op twee stalen kolommen te plaatsen

Visualisatie van de Achterplaats

Architectuur historische argumenten

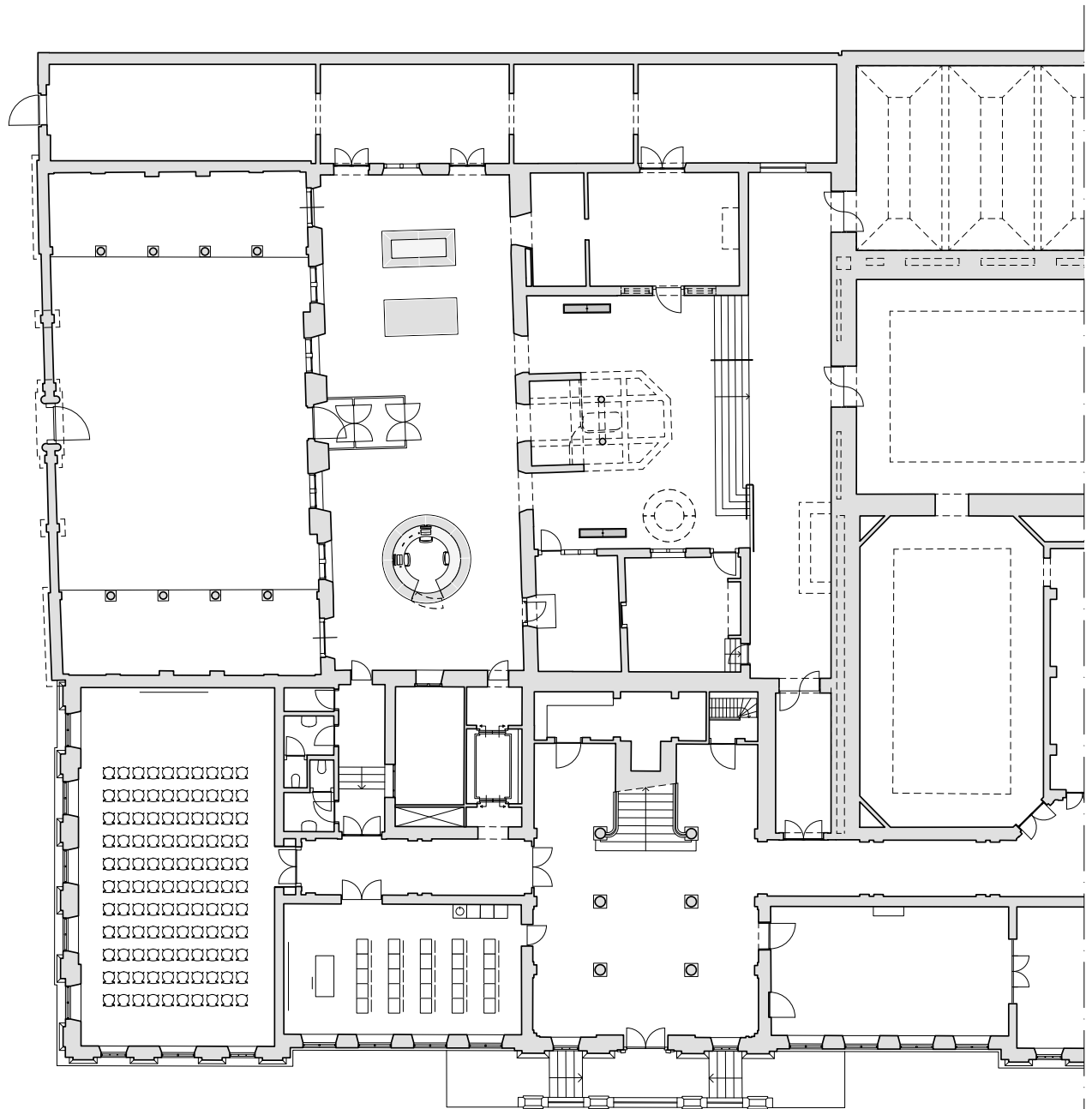
- + handhaven (incomplete) Joristrap
- enige aantasting weefsel Joristrap
- aantasting 17e-eeuws weefsel
- stalen balkenstructuur zichtbaar in interieur

Museale argumenten

- + handhaven huidige Joristrap
- Laecken-Halle onvoldoende leesbaar
- inpassing verplaatste Gravenramen niet mogelijk
- minder exploitatiemogelijkheden

Visualisatie van de Achterplaats vanuit de vestibule gezien
Overhangende Joristrap maakt de toegang naar de Achterplaats laag en donker. Doordat de bestaande raamopeningen tot deuren vermaakt worden, wordt oorspronkelijk 17e eeuws weefsel weggenomen

Indelings plattegrond

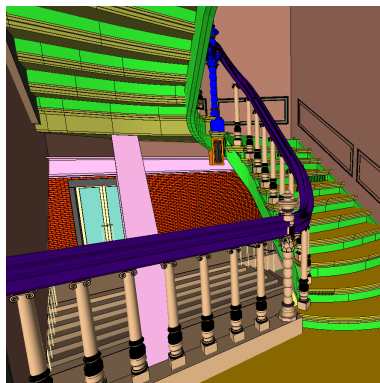
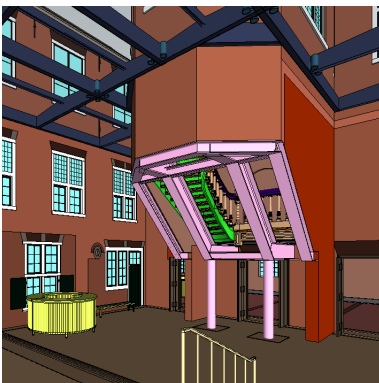
Publieksgerichtheid

- onvoldoende functionele publieksruimte
- grote lage ruimte onder trap
- matige bezoekersoriëntatie
- onlogische routing 1e verdieping
- belemmering uitzicht vanaf Laecken-Halle
- informatiebalie matig plaatsbaar
- onvoldoende ruimte voor groepen/schoolklassen
- beperkte omstandigheden openingen/ontvangsten
- nog minder daglicht

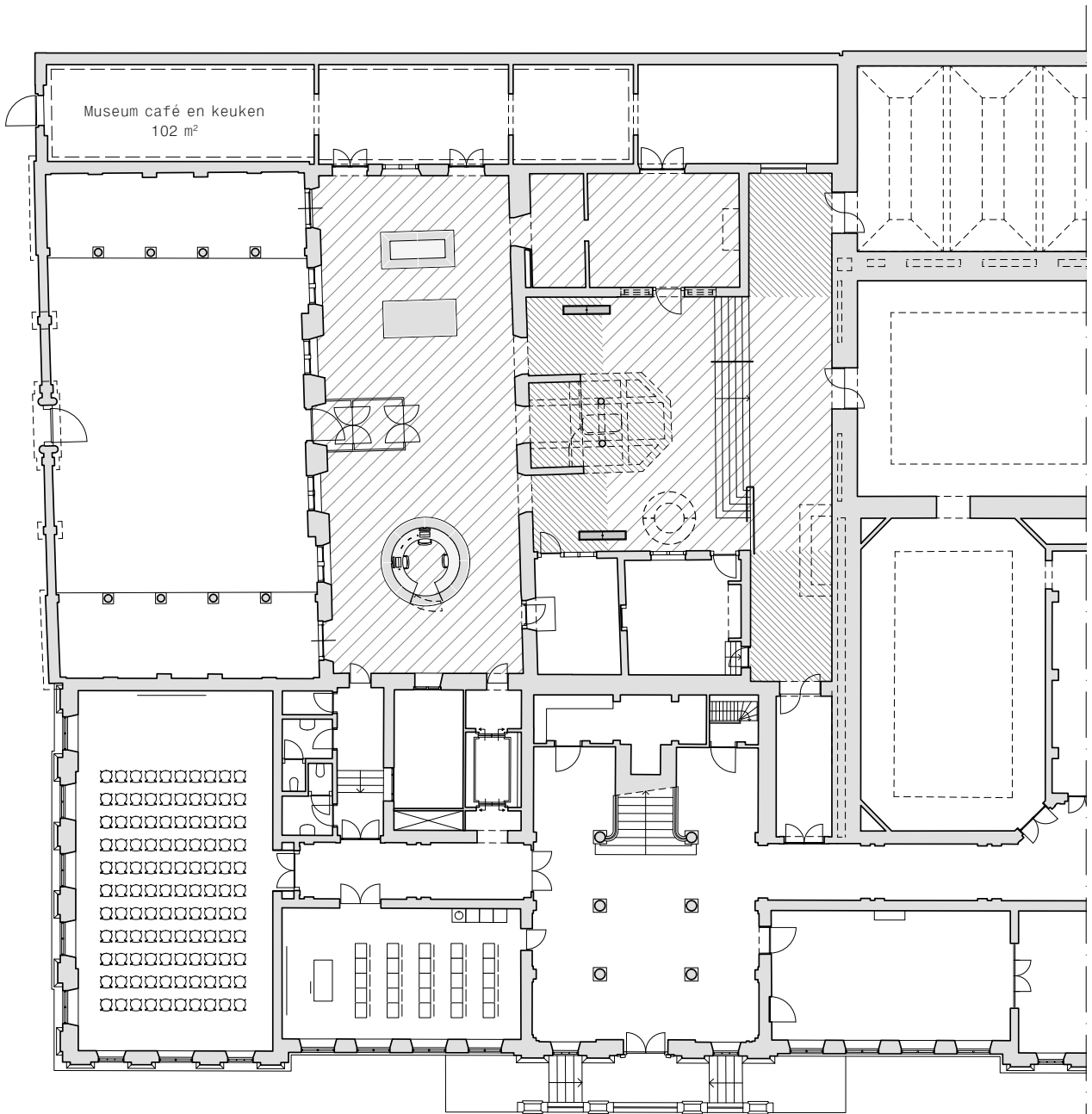

Visualisatie van de Joristrap terugkijkend naar de achterplaats

De benodigde ondersteuningsconstructie is zichtbaar vanaf het bordes en maakt de doorkijk beperkt. Tevens bemoeilijkt de constructie het zicht naar boven, waardoor de onderzijde van de Joristrap niet goed zichtbaar is.

De studie naar een schuine variant wijst uit dat de staalconstructie zodanig in het zicht komt dat dit een onacceptabel beeld oplevert.

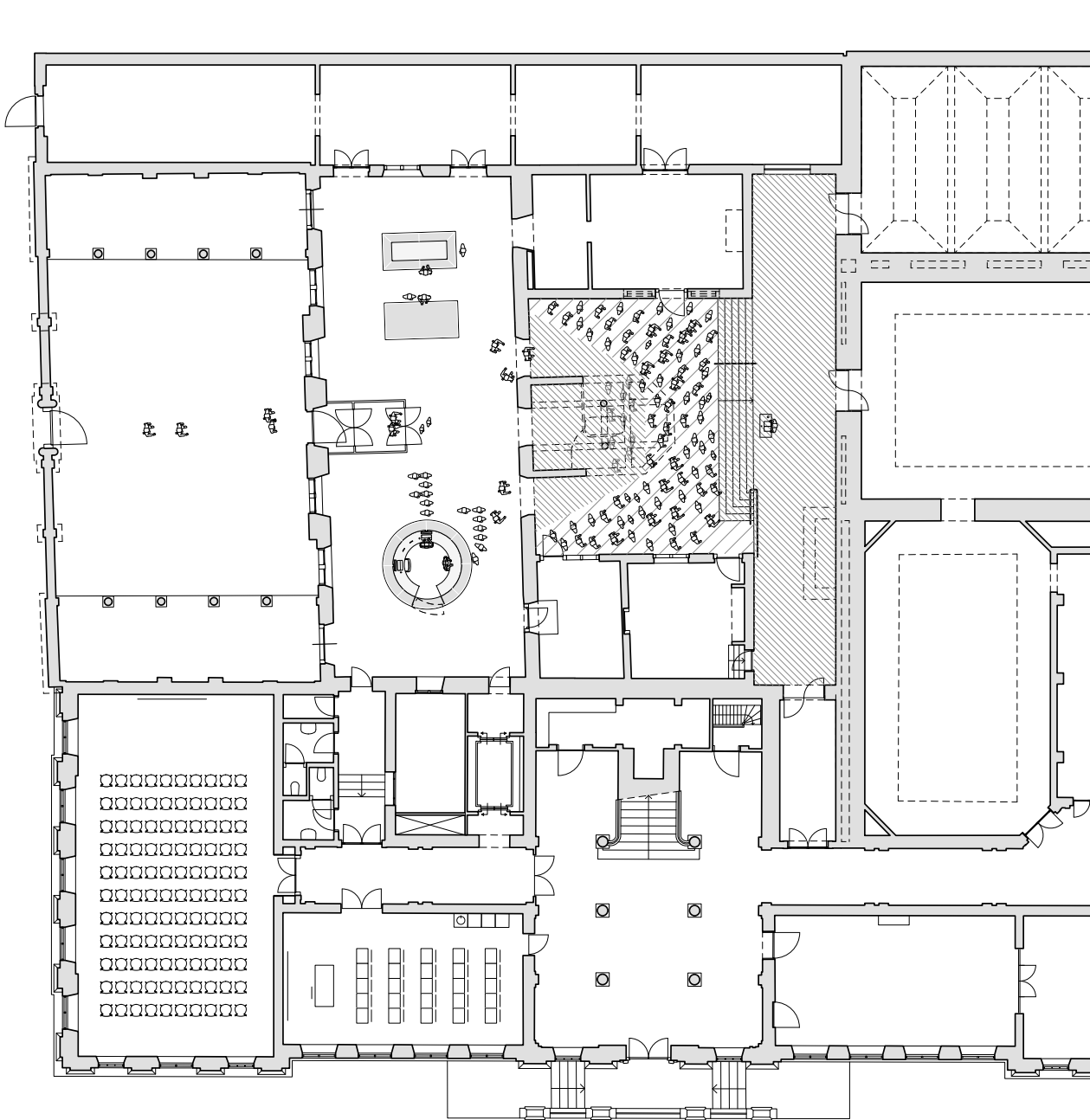

functioneel en disfunctioneel oppervlak

 functioneel oppervlak
 disfunctioneel oppervlak

functioneel oppervlak 334 m²
 disfunctioneel oppervlak 86 m²

Ter vergelijking:
 Huidig publieksgebied 403 m²
 Gewenst 469 m²

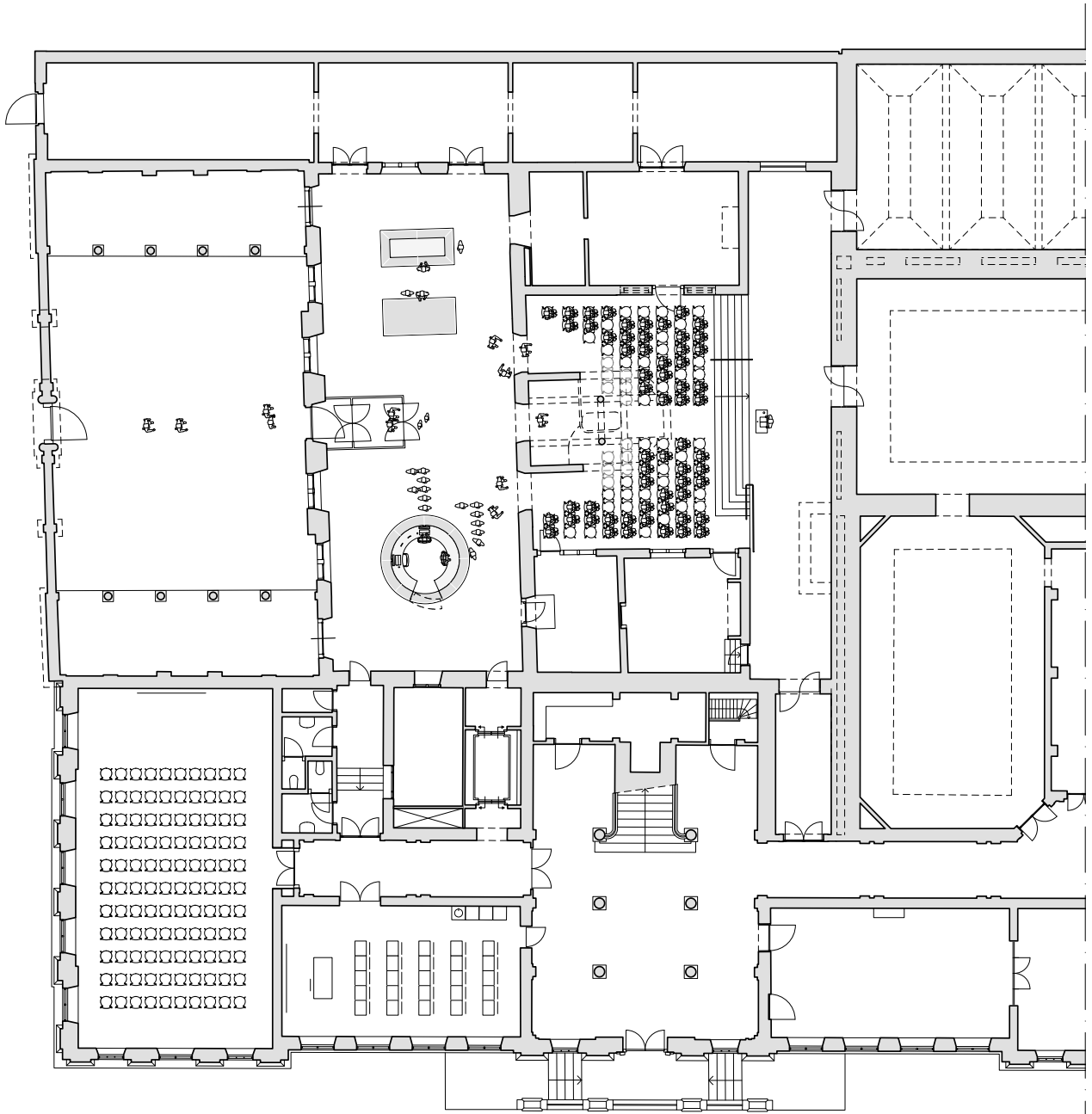

Scenario 1: Opening

Oppervlakte tbv presentatie
+7 m² disfunctioneel

58 m²

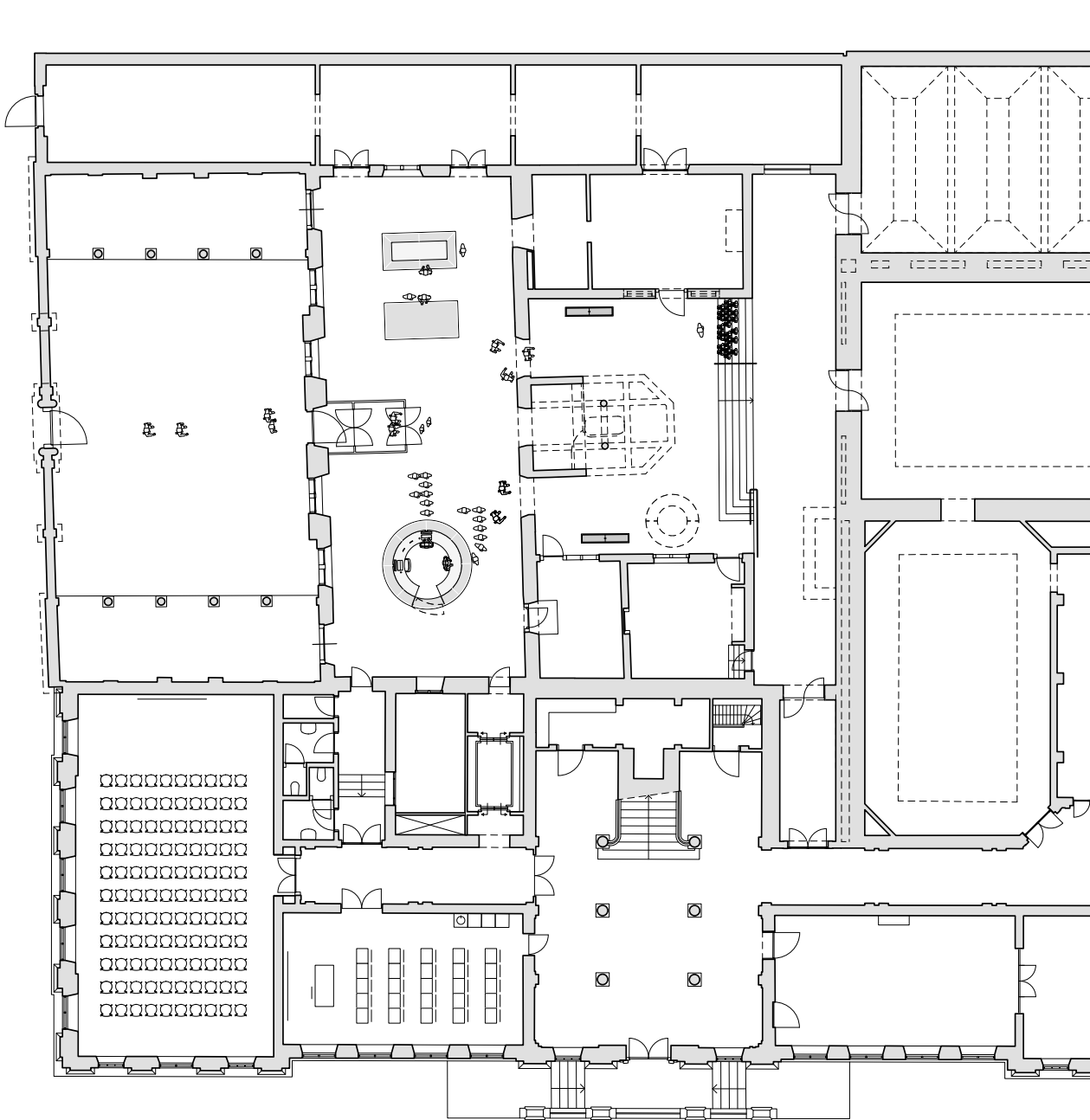
83 personen (0,7 m² per persoon)
+10 personen disfunctioneel

Scenario 2: Theater opstelling

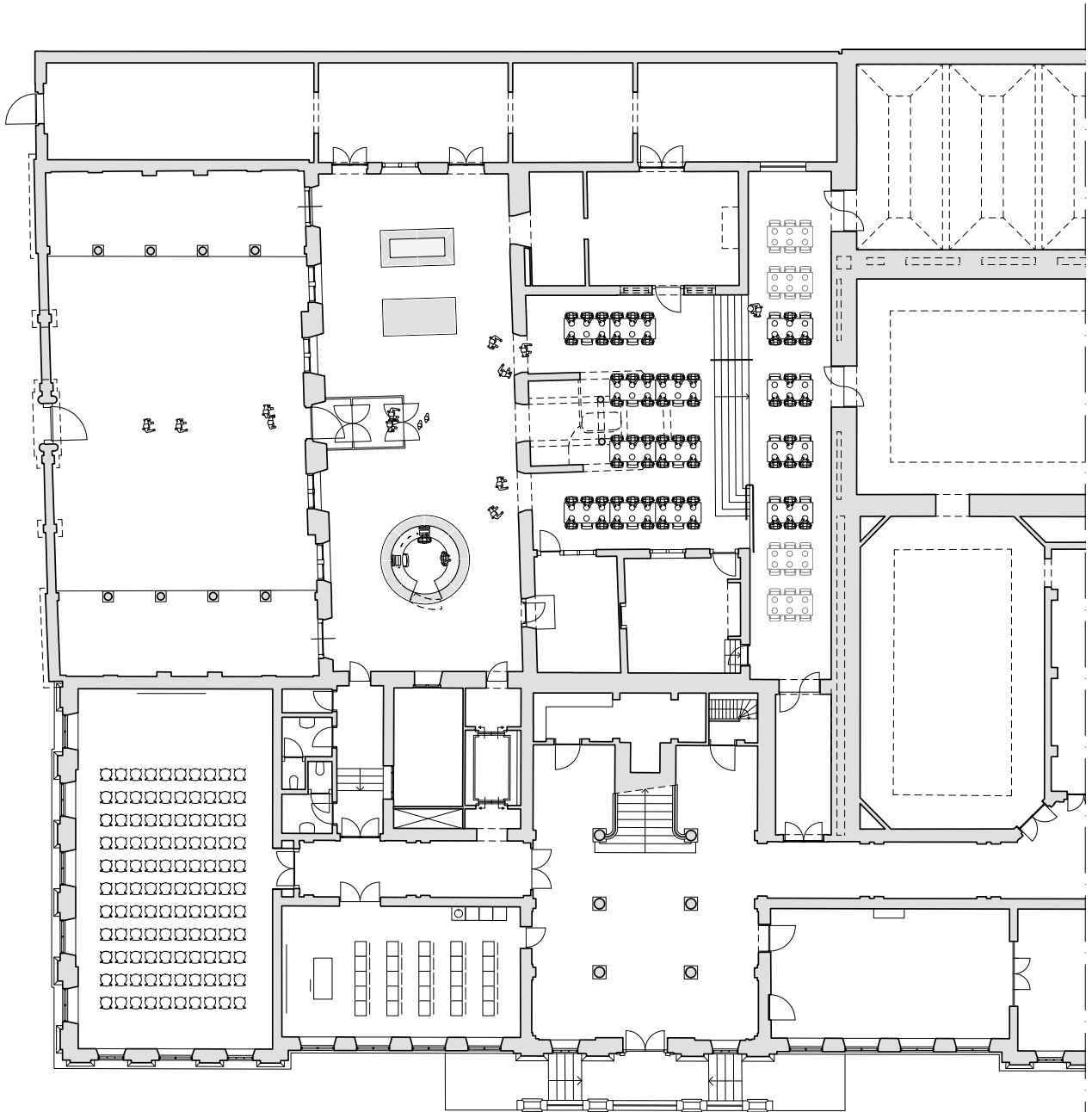
Gewenst
Op tekening

150 personen
96 personen (+6 personen disfunctioneel)

Scenario 3: Schoolklas

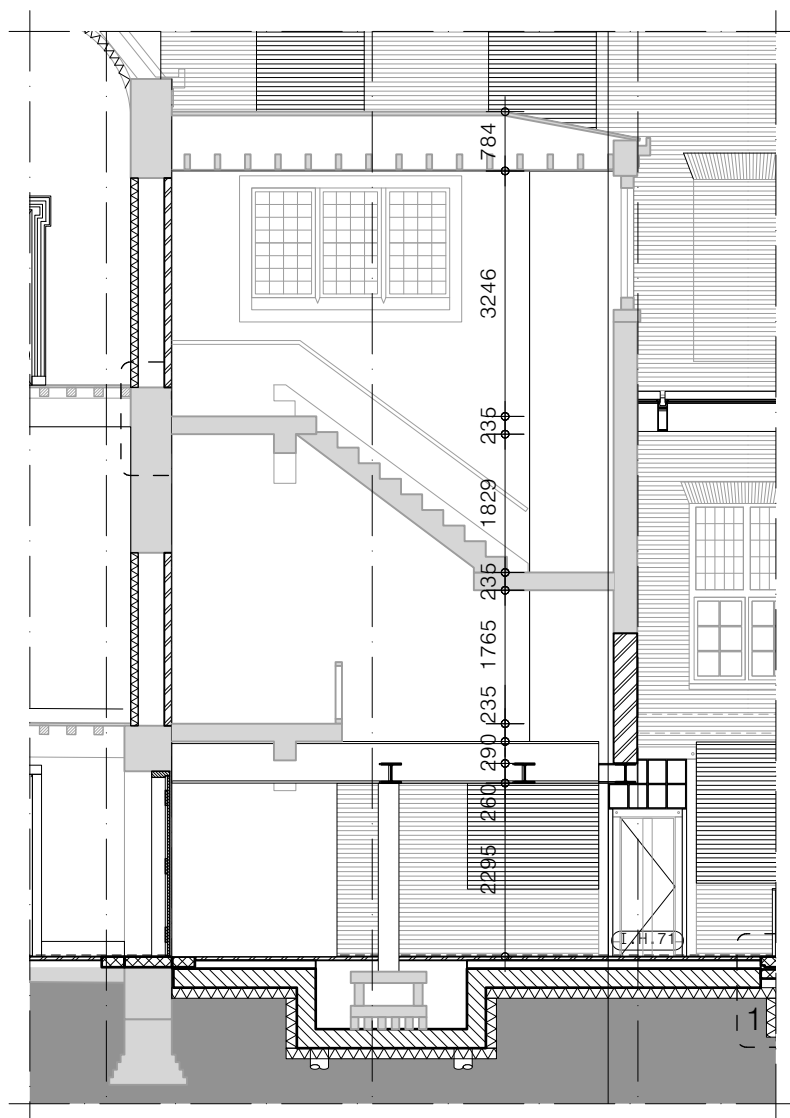
Op de brede trap naar het bordes kan een schoolklas zitten terwijl ze instructie krijgen. De publieke doorloop blijft gewaarborgd.

Scenario 4: Sit down dinner

Gewenst
Op tekening

130 personen
78 personen (+24 personen extra op bordes)

Doorsnede Joristrap

Doordat de kolommen uit de constructieve draaglijn van de trap geplaatst worden, heeft de constructie een behoorlijke maat nodig. Om het ongunstige moment van de trap goed op te vangen en schade aan het monument te voorkomen, wordt geadviseerd om een vijzel te plaatsten onder de fundering, zodat de trap opgevijseld kan worden. Naast dat dit een relatief kostbare ingreep is, vormt het aanbrengen van een dergelijke fundering een groot risico op schade voor het monument.

De benodigde vrije hoogte is kritiek in de bouwregelgeving. Daarnaast is het verlagen van de de toegang naar de achterplaats een weinig publiek gebaar.

De staalconstructie zal brandwerend behandeld moeten worden, of brandwerend omtimmerd. Dit is mogelijk nog negatief van invloed op de vrije hoogte onder de trap.

Bovendien moet de staalconstructie aan het 17^e-eeuwse monument worden verankerd wat ten koste zal gaan van 17^e-eeuws weefsel.

Onderzoek 6: Verplaatsing van de Joristrap

Visualisatie van de Achterplaets

Architectuur historische argumenten

- + versterking 17e eeuw
- + herstel Laecken-Halle
- + herstel H-vormige plattegrond
- + herstel stijpunten in flanken
- verlies weefsel exterieur Joristrap

Museale argumenten

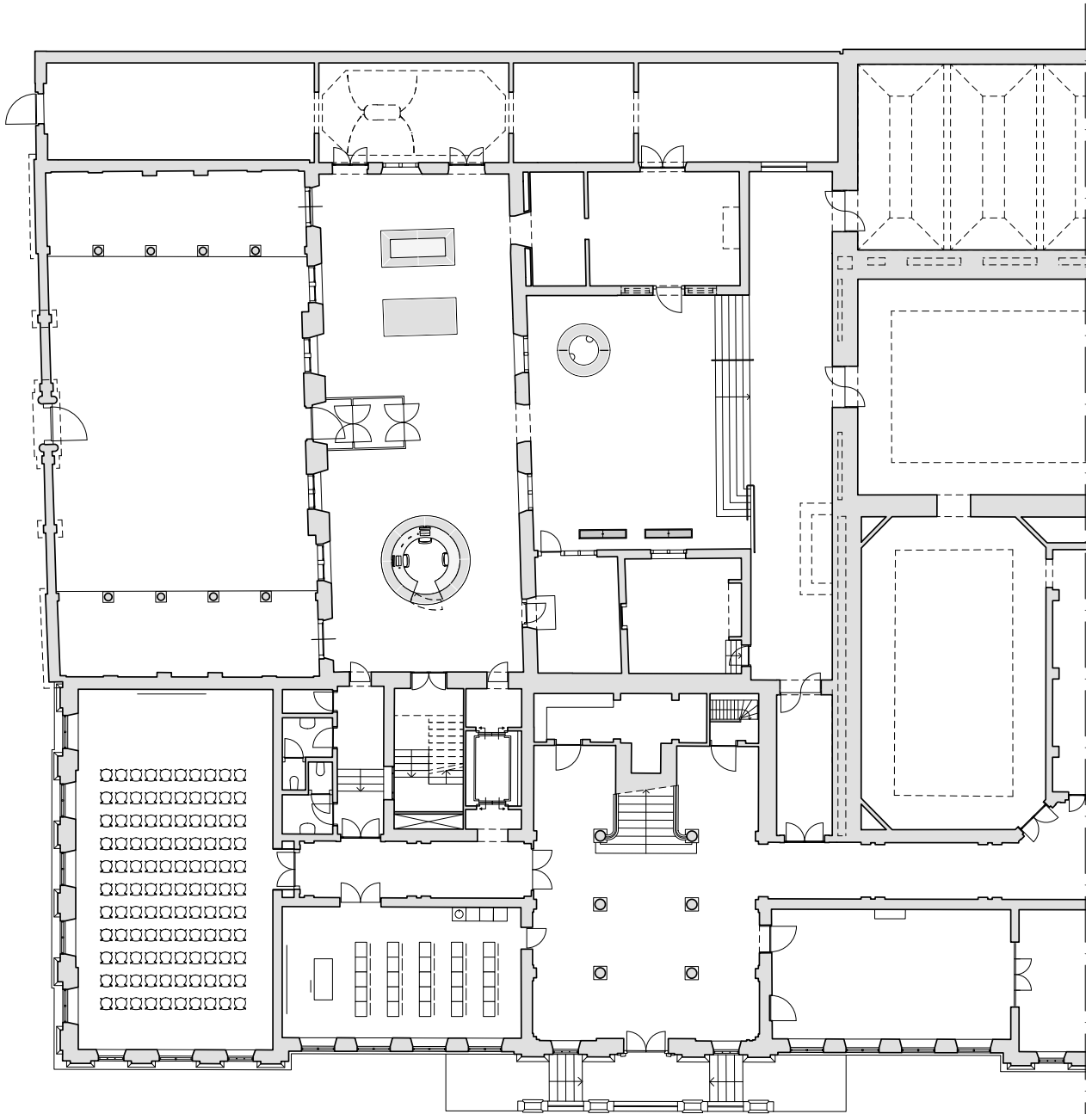
- + Laecken/Halle leesbaar
- + presentatieruimte Joristrap-Gravenramen
- + herstel ensemble Gravenramen
- + optimale aansluiting collectiepresentatie
- + goede exploitatiemogelijkheden

Door verplaatsing van de Joristrap ontstaat een lege, lichte, en multifunctionele Achterplaets als herkenbaar hart van het gegroeide museumensemble. De gevels worden archeologisch benaderd. De aanpassingen in de tijd blijven daarbij nadrukkelijk zichtbaar. Op de aanheiling van de Joristrap wordt bij verplaatsing zichtbaar ingeboet, evenals de toegangen tot de museumzalen. Ondanks dat de trap wordt verplaatst kan de ontwikkelgeschiedenis blijvend verteld worden.

Visualisatie van de Achterplaets vanuit de vestibule

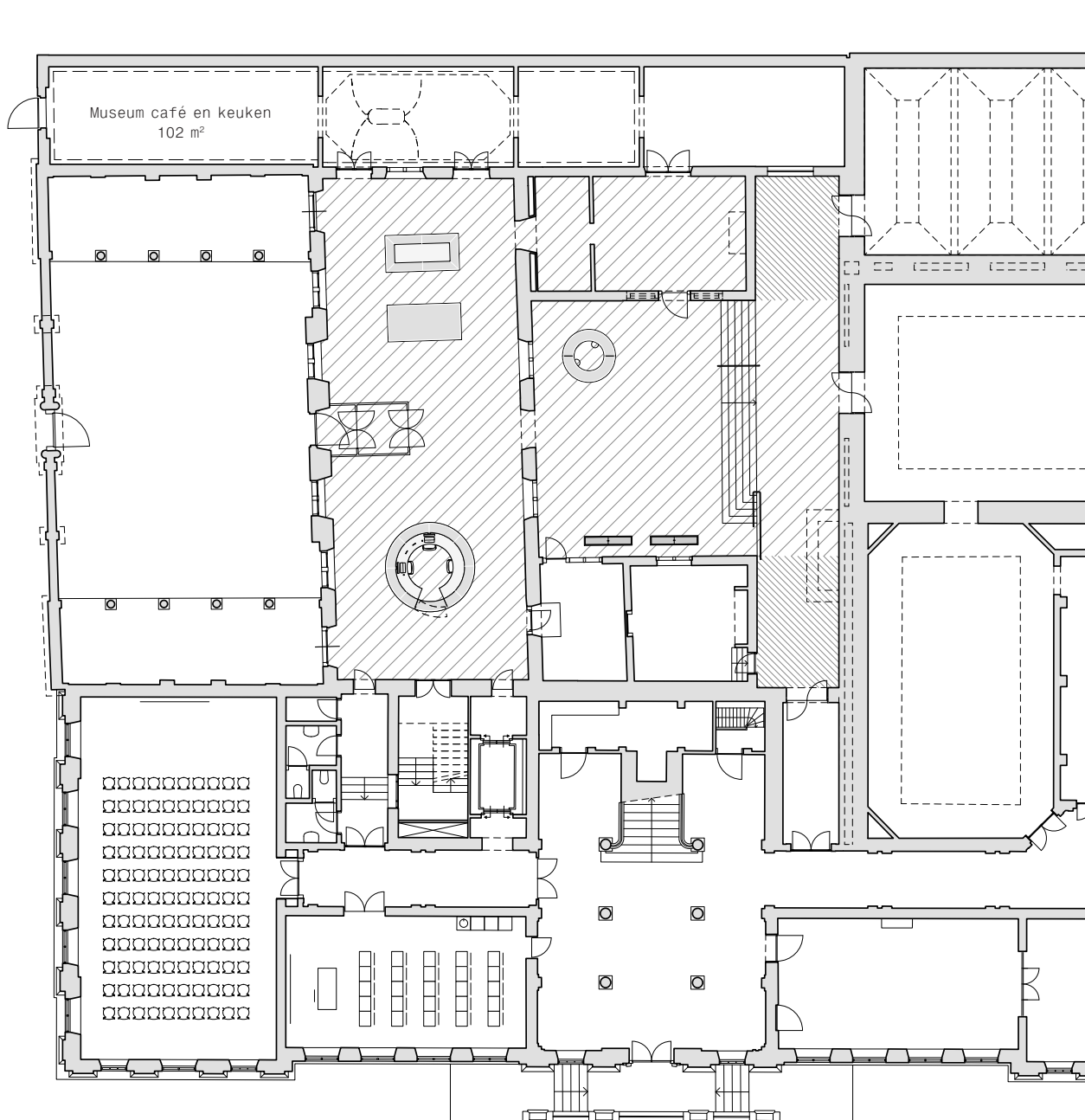
Doordat de toegang in het midden zit, kunnen originele raamopeningen behouden blijven en weer teruggebracht worden tot ramen. Daarmee wordt de 17e eeuwse schil versterkt binnen het verbouwingsprincipe van 'eenheid in verscheidenheid'. Door het verplaatsen van de Joristrap is het natuurlijk daglicht van de Achterplaets nadrukkelijk aanwezig. Dit helpt de bezoeker bij de orientatie; men stapt als het ware het ene gebouw uit en kan vanaf de Achterplaets een ander gebouw instappen.

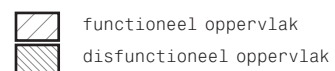
Indelingsplattegrond

Publieksgerichtheid

- + voldoende publieksruimte
- + goede bezoekersoriëntatie
- + vrij uitzicht vanaf Laecken-Halle
- + logische route 1e verdieping
- + informatiebalie goed plaatsbaar
- + voldoende ruimte voor groepen/schoolklassen
- + goede omstandigheden openingen/ontvangsten
- + ruime daglichtinval

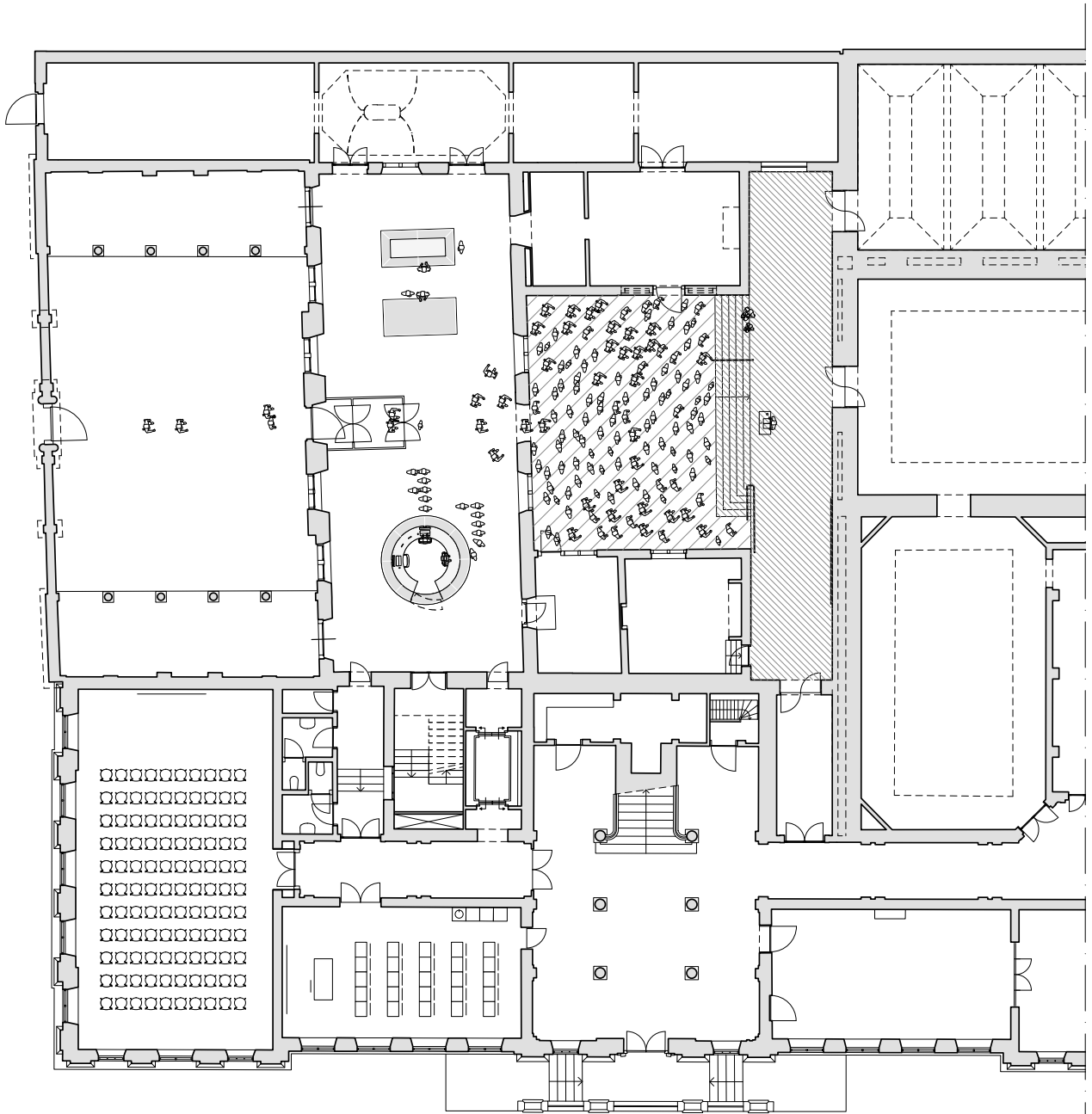
functioneel en disfunctioneel oppervlak

functioneel oppervlak 380 m²
 disfunctioneel oppervlak 40 m²

Ter vergelijking:
 Huidig publieksgebied 403 m²
 Gewenst 469 m²

NB: Zelfs met de meest lege Achterplaets wordt de wens uit het pve niet gehaald.

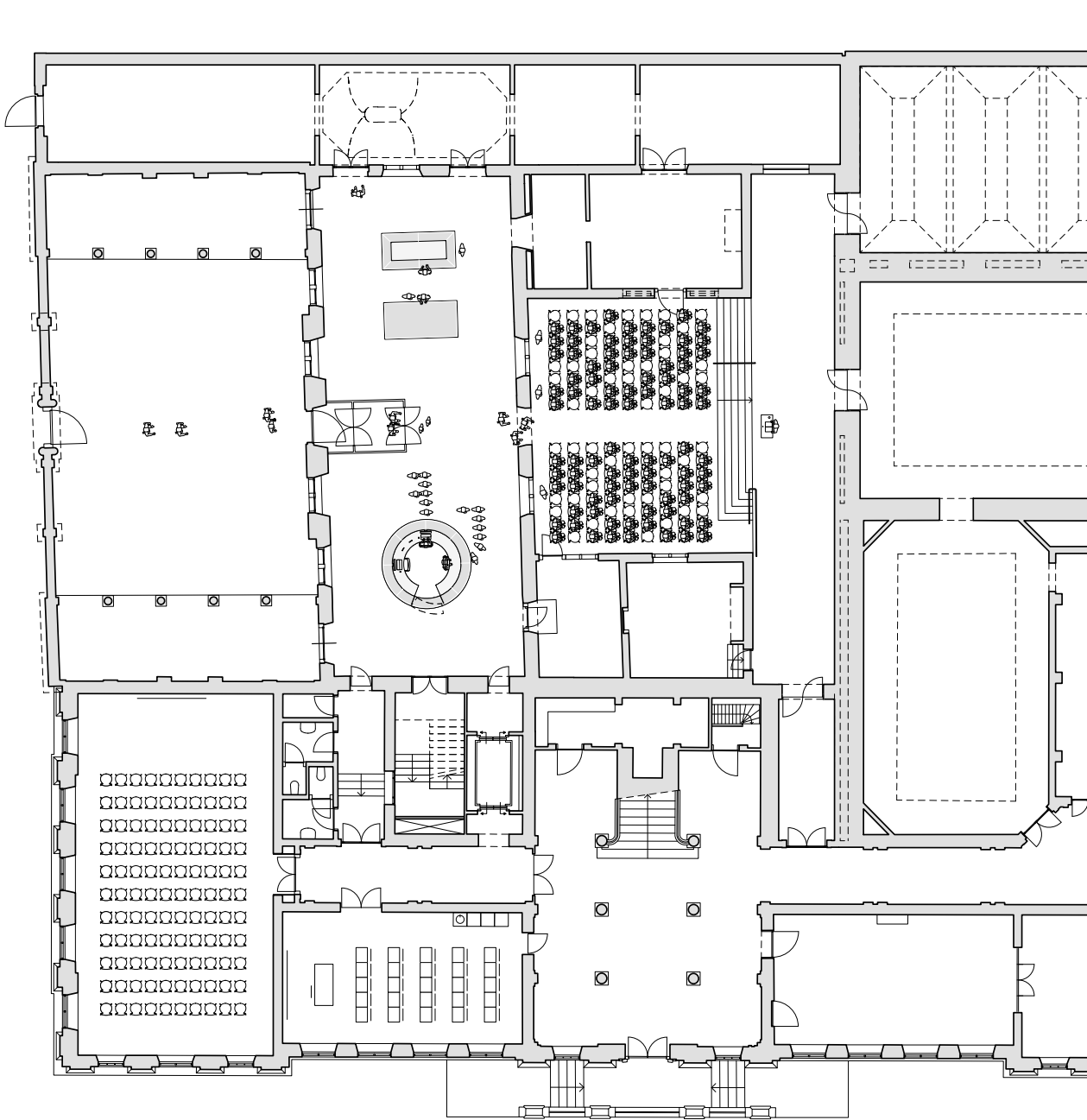

Scenario 1: Opening

Oppervlakte tbv presentatie

93 m²

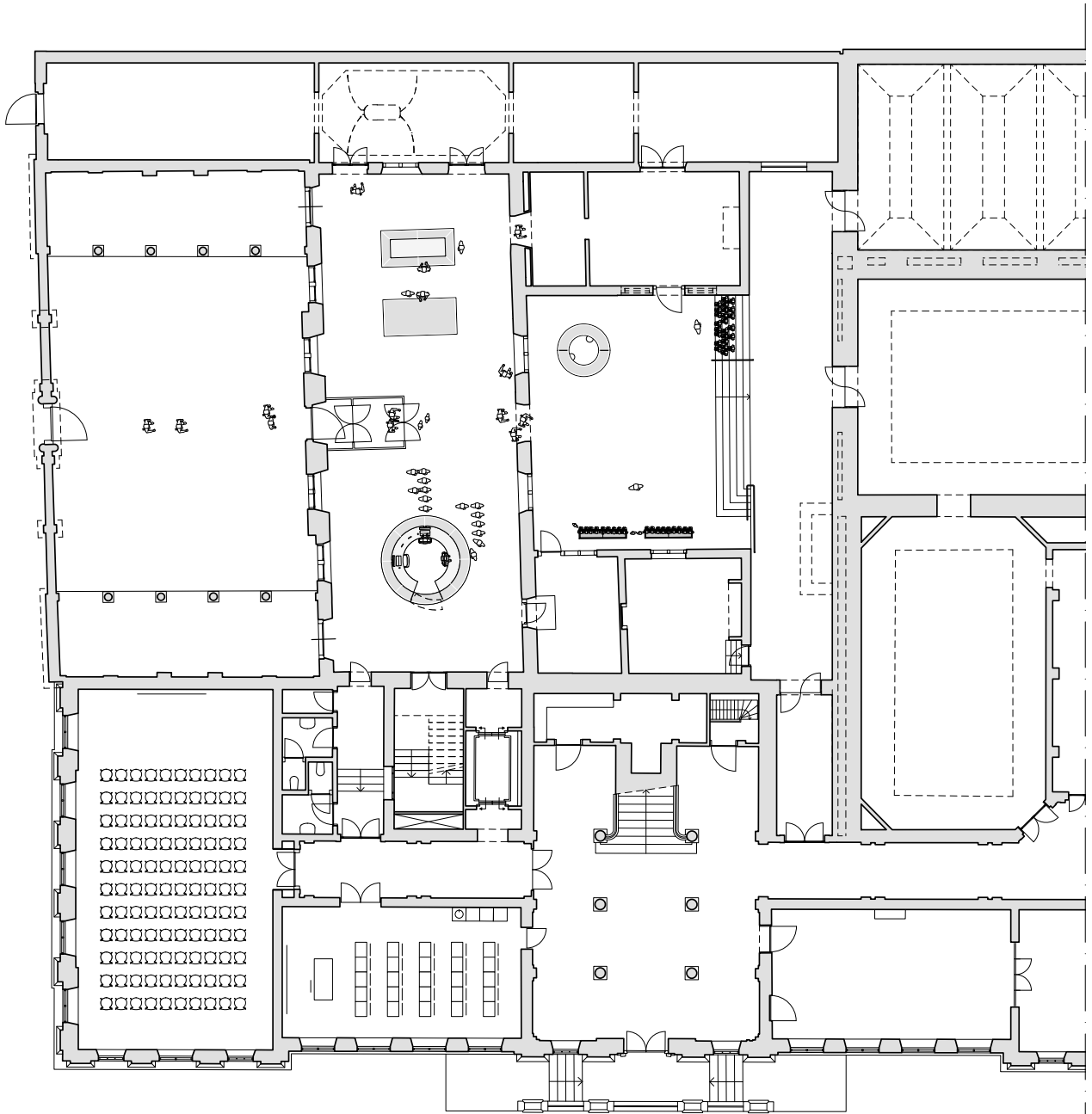
133 personen (0,7 m² per persoon)

Scenario 2: Theater opstelling

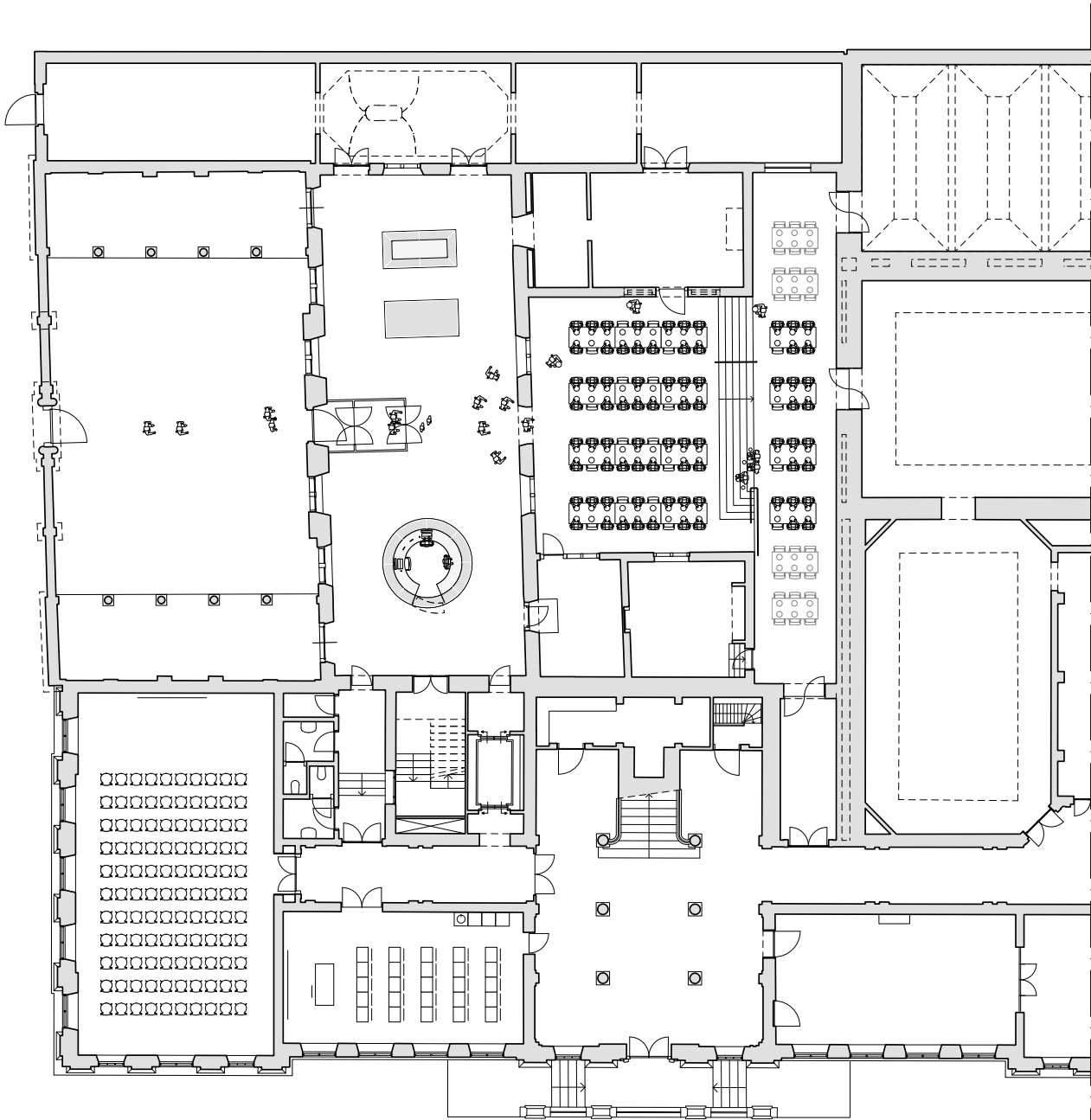
Gewenst	150 personen
Op tekening	144 personen

NB: Zelfs met de meest lege Achterplaets wordt de wens uit het pve niet gehaald.

Scenario 3: Schoolklassen

Op de brede trap naar het bordes kan een schoolklas zitten terwijl ze instructie krijgen. De publieke doorloop blijft gewaarborgd. Aan de oostzijde van de Achterplaets kan een tweede schoolklas worden geïnstrueerd.

Diner opstelling

Gewenst	130 personen
Op tekening	96 personen (+24 extra op bordes)

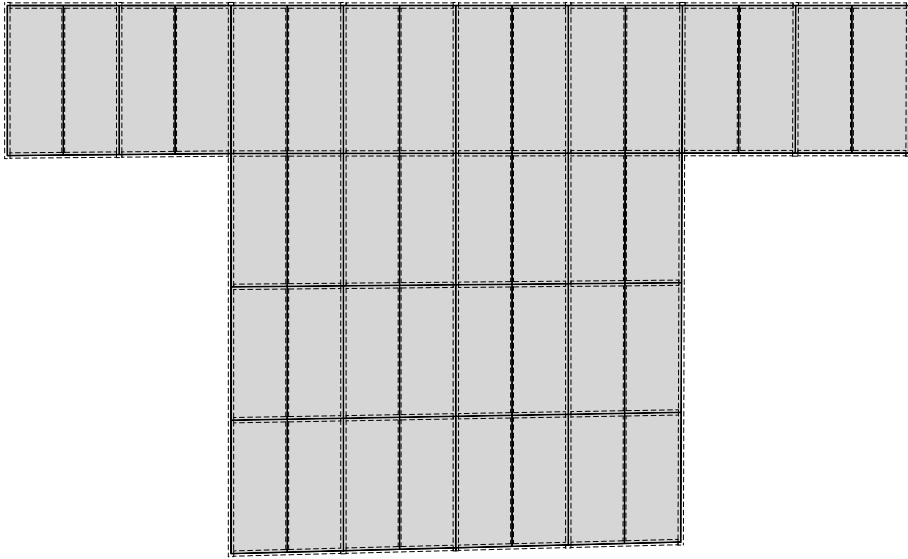
NB: Zelfs met de meest lege Achterplaets wordt de wens uit het pve niet gehaald.

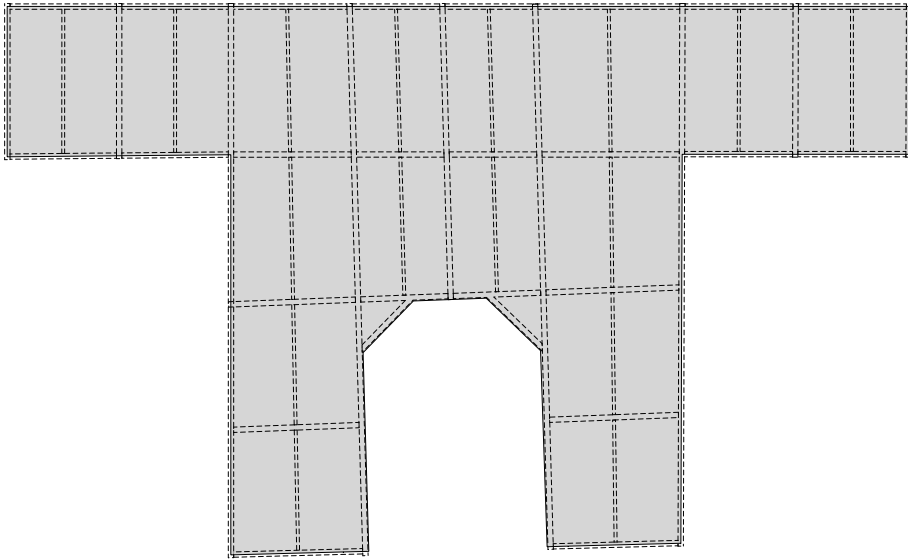
Visualisatie van de Joristrap in de voorgestelde situatie, waarbij alle 16^e-eeuwse Gravenramen worden herenigd in een panorama van natuurlijk daglicht. Uitgangspunt is de zorgvuldige verplaatsing en behoud van het interieur van de trap. In de nieuwe situatie ontstaat op de tweede verdieping een keer zoveel ruimte als in de huidige situatie. Deze extra ruimte zal benut worden voor een museale presentatie met uitgebreide publiekstoelichting op de Joristrap en de Gravenramen. Deze zullen veel beter tot hun recht komen dan in de huidige situatie.

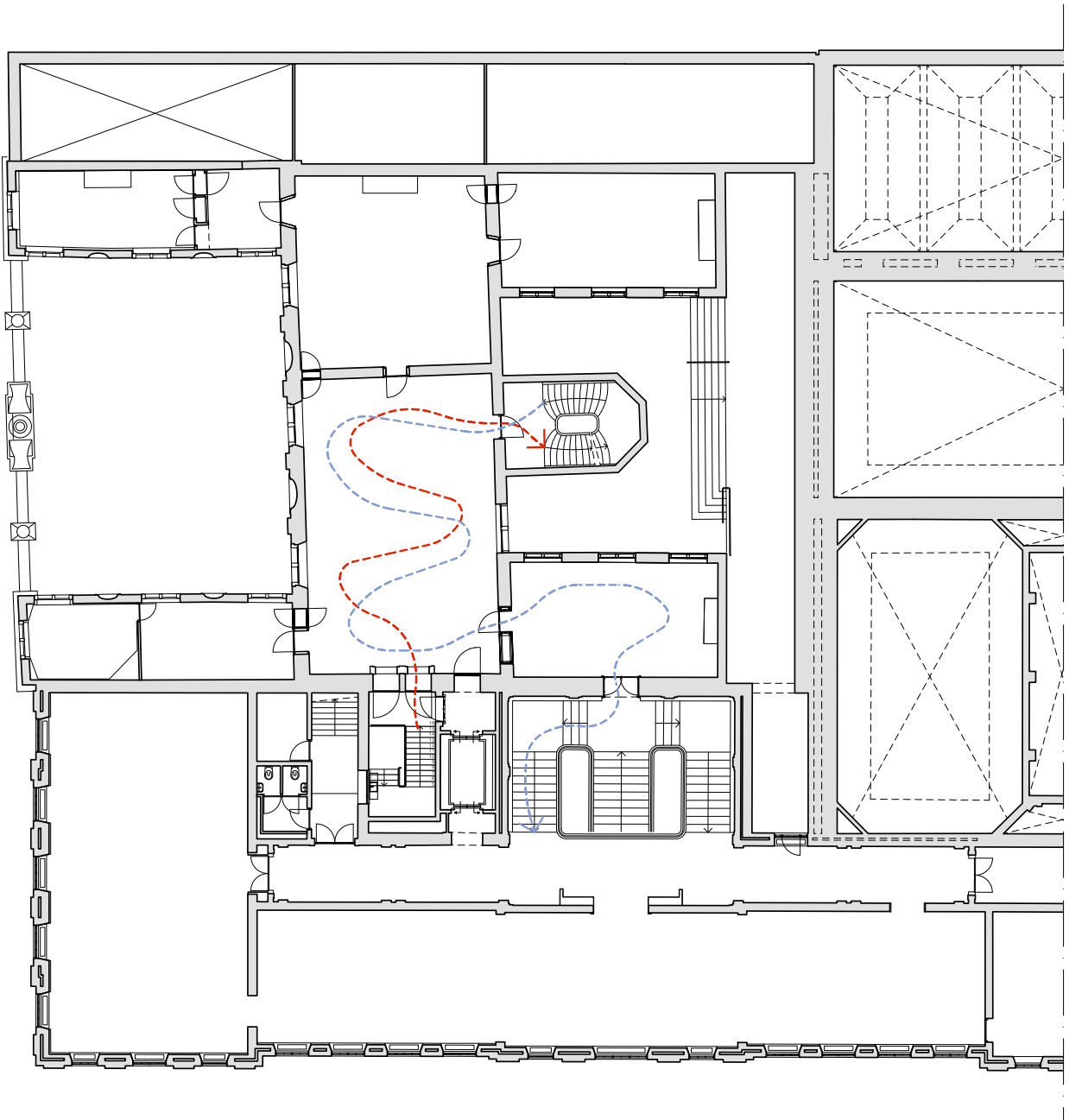
Foto van de Joristrap in de huidige situatie.

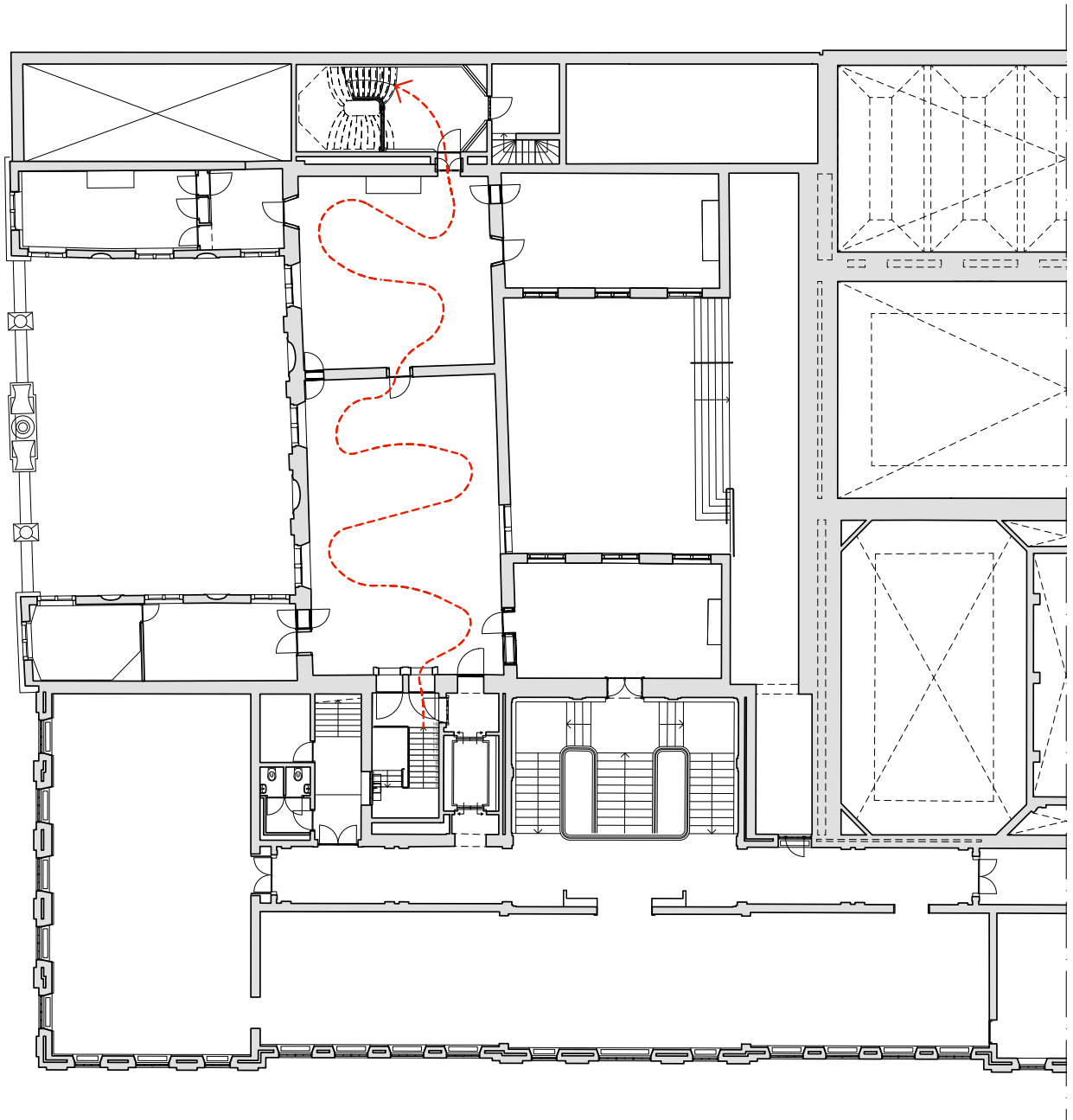
Glazen overkapping wanneer de Joristrap wordt verplaatst; Tussen de bestaande gebouwen is gezocht naar een heldere gerepeteerde verdeling van dakliggers.

Bij behoud van de absis is het onmogelijk om deze heldere dakverdeling te handhaven en moet het dakontwerp worden herbezien.

Directe Routing over de eerste verdieping waarbij de Joristrap wordt behouden op zijn plek. Een deel van de eerste verdieping valt buiten deze directe routing.

Directe Routing over de eerste verdieping waarbij de Joristrap wordt verplaatst. De gehele eerste verdieping wordt gepasseerd.

Foto van de onderzijde van de Joristrap in de huidige situatie

3. Conclusie

Een radicaal effect

Alle argumenten in ogenschouw nemende is het advies om de Joristrap te verplaatsen. Alleen dan wordt het geheel meer dan de som der delen. Het verplaatsen van de trap is de enige manier om tegemoet te komen aan alle wensen en eisen ten aanzien van architectuurhistorie, publieksgerichtheid, ruimtelijke functionaliteit, museaal belang en architectonische kwaliteit. Door een relatief overzichtelijke bouwkundige ingreep ontstaat een radicaal effect: een ruime, open en lichte Achterplaets. Zo kan het museum, met respect voor het verleden, een gedurfde stap naar de toekomst zetten.

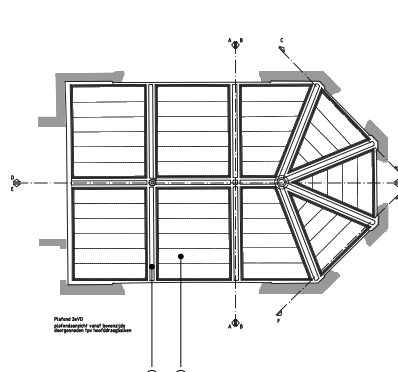
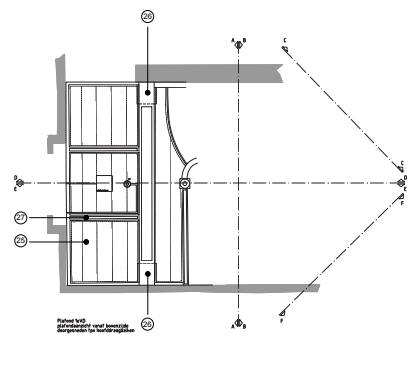
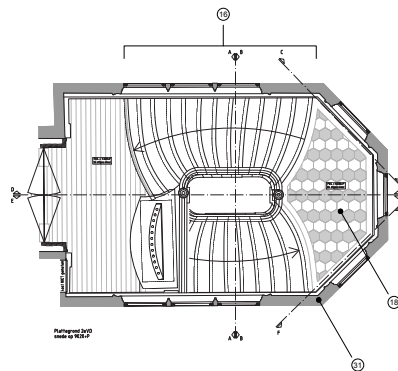
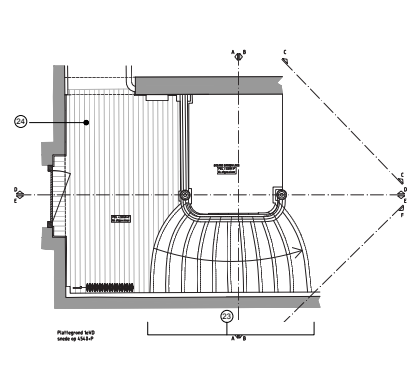
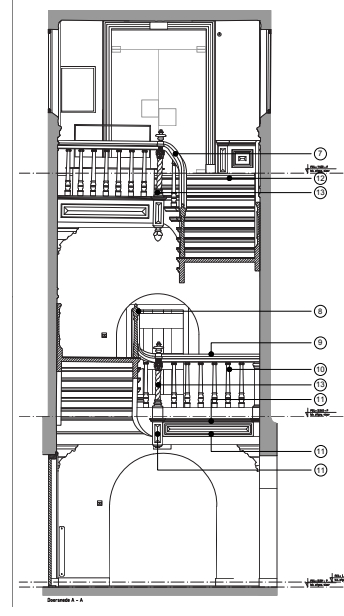
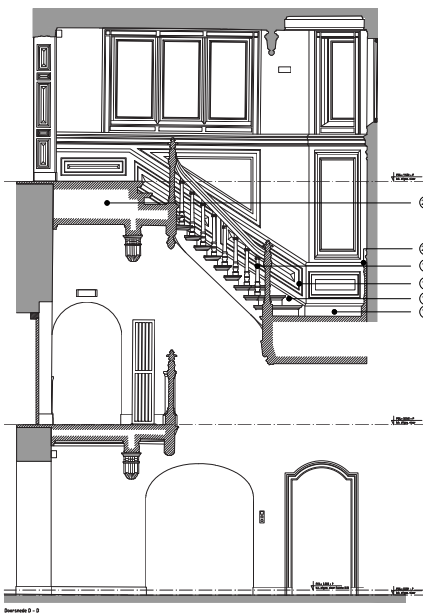
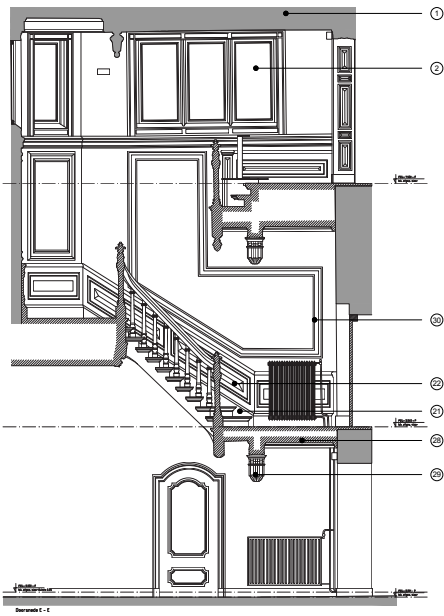
Waardestelling

In het cultuurhistorisch rapport van BAAC, dat ter voorbereiding op de restauratie en uitbreiding van Museum De Lakenhal is opgesteld, wordt aan de oorspronkelijke, 17e-eeuwse Laecken-Halle een 'hoge monumentale waarde' toegekend. Aan de 19e-eeuwse Joristrap wordt ook een 'hoge monumentale waarde' toegekend. De Joristrap is ontworpen door de lokale architect J.W. Schaap, terwijl de 17e-eeuwse Laecken-Halle werd ontworpen door de internationaal bekende architect Arent van 's-Gravesande, die met Jacob van Campen en Pieter Post wordt gerekend tot de belangrijkste vertegenwoordigers van het Hollands Classicisme. Het gaat bij de waardestelling van de Joristrap specifiek om het rijk gedecoreerde interieur en niet zo zeer om de utilitaire schil. Onderdeel van dat interieur zijn de uit 1588 daterende Gravenramen van glazenier Willem Thybaut.

Eenheid in verscheidenheid

Vanuit de restauratiestrategie is het ontwerpproces erop gericht om de verschillende gebouwen uit vier eeuwen bouwgeschiedenis beter leesbaar te maken volgens het ontwerpprincipe van 'eenheid in verscheidenheid'. Door het verplaatsen van de Joristrap wordt de oorspronkelijke Achterplaets weer zichtbaar, evenals de typerende, H-vormige plattegrond. Door de trappenhuizen in de flanken van het gebouw te situeren in plaats van op de centrale as, wordt de informele, historische routing in het gebouw hersteld (zie rapport Ottenheym). Dankzij deze ingrepen wordt de oorspronkelijke achtergevel blootgelegd met daarop de zichtbare sporen van meer dan 375 jaar bouwgeschiedenis. Binnen dit 'archeologisch palet' van bouwsporen worden ook de recente veranderingen in het metselwerk zichtbaar ingeboet. Een vergelijkbare werkwijze heeft Julian Harrap Architects toegepast bij de restauratie van het Neues Museum in Berlijn (ism David Chipperfield).

Op deze wijze wordt binnen het totale museumensemble de leesbaarheid van de 17e-eeuwse Laecken-Halle versterkt en ontstaat tegelijkertijd inzicht in de wijzigingen die het gebouw in de loop der tijd heeft ondergaan. Het museum speelt hier op in door een collectie opstelling te ontwikkelen waarin de oorspronkelijke functie van het gebouw als keurhal van lakense stoffen een belangrijke rol speelt. In de Laecken-Halle wordt straks het verhaal van zeven eeuwen Leids Laken verteld, in

- Ontmantelingsplanen
- 1 Hoogte demarcatie verrijken en afwerken.
 - 2 Afwerken voorrichtig uitbreiden en opkanten.
 - 3 Nieuw plafond voorrichtig uitbreiden en opkanten.
 - 4 Nieuw balkon structuur uitbreiden complete structuur in den staat.
 - 5 Nieuw vloer voorrichtig met twee vloeren door verrijken, vloeren in verrijken, laatste vloeren laatste vloer met vloerlagen en opkanten.
 - 6 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 7 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 8 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 9 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 10 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 11 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 12 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 13 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 14 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 15 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 16 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 17 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 18 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 19 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 20 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 21 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 22 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 23 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 24 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 25 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 26 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 27 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 28 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 29 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 30 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 31 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 32 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 33 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 34 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 35 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 36 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 37 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 38 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 39 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 40 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 41 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 42 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 43 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 44 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.
 - 45 Nieuw vloer voorrichtig vloeren uitbreiden laatste vloer met vloerlagen.

HappelCornelisseVerhoeven.
JULIANHARRAP
ARCHITECTS LLP

B.5.2.20.a Joristrap ontmantelingsstrategi

PROJECT Restauratie en uitbreiding
Blaauw de Lakenhal
063

OPDRACHTGEVER Gemeente Leiden
Stadhouderslaan 1
2311 GJ Leiden

LOCATIE Oude Singel 28-32
2312 RA Leiden

CONSTRUCTEUR Van Rossum B.V.

INSTALLATIES Afip

FASE Bestek

SCHAAL 1:50

FORMAAT A1

DATE 07-12-2015

WIJZIGING

Happel Cornelisse Verhoeven
Architecten
Schiedamschenweg 27a
3011 HA Rotterdam
010 / 848 1888
info@hcv.nl
www.hcv.nl

100
Vooraf of werkzaamheden plaatsen dienen trap en
in trapgehoor niks niet te worden opgenomen, alle
aanwijzingen te worden te worden of anderszins
aanwijzingen van de opdrachtgever of de
locatie.

synergie met het 17e-eeuwse monument.

Joristrap

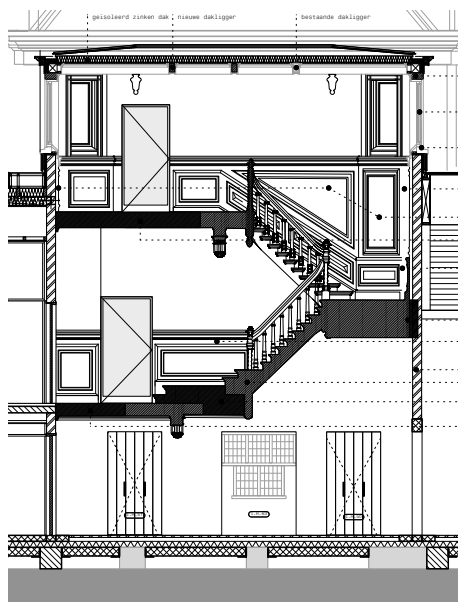
De Joristrap markeert een belangrijk moment in de geschiedenis van het gebouw: de conversie van het gebouw tot museum. De vijfhoekige absis werd rond 1870 tegen de bestaande achtergevel geplaatst om buitenom vanaf de begane grond de op de tweede verdieping gelegen expositiezaal te kunnen bereiken. In het trappenhuis werden twaalf 16-eeuwse Gravenramen uit de St. Joriskoelen opgenomen, die nog altijd tot de museale topstukken worden gerekend. In 1874 werd ook de tussengelegen verdieping bij het museum betrokken. Deze verbinding tussen de begane grond en de hoger gelegen expositiehallen werd echter al in 1890, met de sloop van het onderste deel van de Joristrap, verbroken om de doorgang naar de nieuwe Harteveltzaal mogelijk te maken. Drie van de twaalf Gravenramen werden destijds naar elders verplaatst. Daarmee verloor de Joristrap haar monumentale en typologische eenheid.

Alle onderzoeken laten zien dat historisch weefsel wordt aangetast. In het onderzoeksproces is gekeken of de 19-eeuwse eenheid van de Joristrap hersteld kan worden door de absis tot op de begane grond te reconstrueren en het ensemble van twaalf 16e-eeuwse Gravenramen te herstellen. Dit levert echter minder publieksruimte op dan in de huidige situatie, hetgeen met de verwachte groei van het museumpubliek niet acceptabel is. In de kolomvariant wordt minder 19e-eeuws weefsel aangetast dan bij verplaatsing, maar het terugplaatsen van alle Gravenramen is dan niet mogelijk. Ook wordt in die varianten een aanzienlijk deel van het 17e-eeuwse weefsel aangetast doordat de constructie die de Joristrap draagt, verankerd moet worden in het bestaande gebouw.

Bij verplaatsing van de trap gaat exterieur, 19e-eeuws weefsel verloren terwijl het interieur van de trap behouden blijft. Het 17e-eeuwse weefsel blijft in dat geval optimaal behouden. Ook kunnen de Gravenramen dan worden verenigd in een panorama van natuurlijk daglicht. Er ontstaat bovendien een grotere ruimte op de tweede verdieping dan in de huidige situatie. Het museum wil in deze ruimte een museale (collectie)presentatie over de Joristrap en de Gravenramen realiseren, met bijbehorende publieksinformatie en de (digitale) mogelijkheid om de ontwerptekeningen ('cartons') te tonen die bewaard worden bij Erfgoed Leiden. Daardoor zal het ensemble van de Joristrap en de Gravenramen beter ontsloten worden voor het publiek, dan in de huidige situatie.

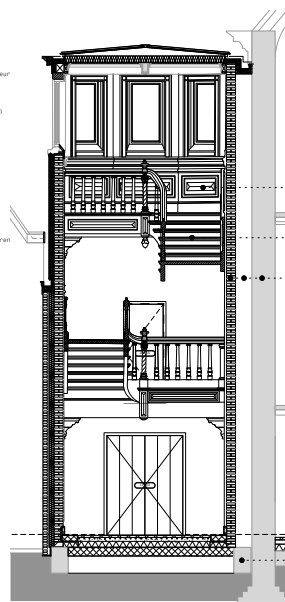
Een goede orientatieruimte

Door diverse onsamenhangende verbouwingen raken bezoekers in Museum De Lakenhal snel gedesoriënteerd. Door de Achterplaets te openen, ontstaat een centraal binnenplein in het hart van het complex, van waaruit alle vier de gebouwdelen zichtbaar en bereikbaar zijn. Door de Joristrap te verplaatsen is ook vanaf de eerste en tweede verdieping van de Laecken-Halle een vrij uitzicht over de Achterplaets mogelijk. Deze combinatie van ingrepen heeft een gunstig effect op de bezoekersorientatie. De Achterplaets is de enige plek in het gehele museumensemble waar alle tijdslagen elkaar zichtbaar ontmoeten. Hier, in het hart van het museumcomplex, begint en eindigt straks elk bezoek.

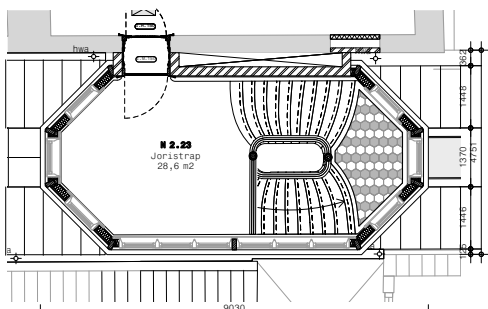
langsdoorsnede

- houten ligger conf. opgave constructeur
- groenverfde herplaatsten (door muur)
- bestaand kozijn herplaatsten
- stucwerk conf. bestaande profilering
- nieuwe houten lambrisering conform detaillering bestaand
- nieuwe vloer conform bestaand uitvoeren
- bestaande houten afwerking herplaatsten en schilderen conform kleurstaat
- uitbreiding bestaande constructie
- nieuwe houten lambrisering conform detaillering bestaand
- metselwerk
- bestaande opstap
- nieuwe opvalling detaillering conform bestaand
- nieuwe opvalling detaillering conform bestaand

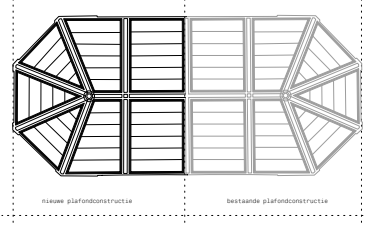

dwarsdoorsnede

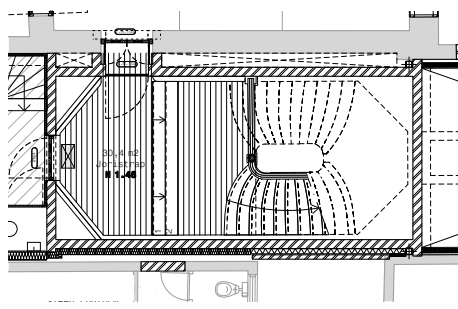
- nieuwe houten lambrisering conform detaillering bestaand
- bestaande joristrap
- recuperatie steen installatie schuift bestaand metselwerk
- bestaande fundering

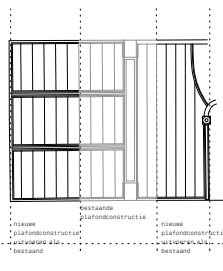
2e verdieping

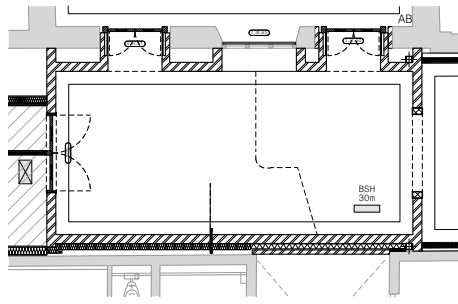
plafond 2e verdieping

3e verdieping

plafond 3e verdieping

begane grond

HappelCornelisseVerhoeven.
JULIANHARRAP
ARCHITECTS LLP

B.5.2.20.b Joristrap Nieuwe situatie

PROJECT Restauratie en uitbreiding
Museum de Lakenhal
063

OPDRACHTGEVER Gemeente Leiden
Stadhoudersplein 1
2311 EJ Leiden

LOCATIE Oude Singel 28-32
2312 NA Leiden

CONSTRUCTEUR Van Rossum B.V.

INSTALLATEUR Arup

FASE Bestek

SCHAAL 1:50

FORMAT 1189mm x 710mm

DATUM 07.12.2019

WELZIJTING

Happel Cornelisse Verhoeven
Architecten
Schepmakersteunen 27a
3811 SB Rotterdam
010 / 848 1888
info@hcv.nl
www.hcv.nl

Daarmee heeft de ruimtelijke kwaliteit en de architectonische uitstraling van de Achterplaets een belangrijke invloed op het museumbezoek.

Publiek, functionaliteit en exploitatie

Door verwachte stijging van bezoekersaantallen van circa 60.000 in 2015 naar 70.000-100.000 na heropening, zal bij een min of meer gelijk blijvende omvang van de publieksruimte de ruimtelijke belasting toenemen ten opzichte van de huidige situatie (die met 403 m² krap bemeten is). Dit betekent dat ruimtelijke functionaliteit een belangrijk onderdeel van de afweging vormt. De in het PVE geformuleerde ruimtebehoefte van het museale publieksgebied is 469 m². In geen van de onderzochte varianten wordt deze eis gehaald. Het maximaal haalbare is 420 m². Hoewel de Joristrap slechts 25m² vloeroppervlak beslaat, neemt deze ruimtelijk gezien een dominante positie in aan de achterzijde van de Laecken-Halle. Het trappenhuis neemt 40% van de achtergevel in beslag, waardoor de leesbaarheid van het 17e-eeuwse monument sterk vermindert.

De beide absisvarianten bieden minder publieksruimte dan in de huidige situatie en zijn derhalve niet acceptabel. De verschillende kolommenvarianten leveren relatief veel disfunctionele ruimte op, terwijl de ruimtedruk juist hoog is. De extra onderzochte variant om de Joristrap op de huidige locatie te behouden met een lichtere ondersteuningsconstructie dan eerder werd onderzocht, leidt niet tot een bevredigende oplossing voor het gebrek aan publieksruimte.

Een open Achterplaets met een verplaatste Joristrap biedt de meeste functionele ruimte en daardoor het minste praktische ongemak. Alleen in deze variant kan de informatiebalie goed geplaatst worden, kunnen (school)groepen goed worden opgevangen en is er voldoende ruimte voor openingen en evenementen. Deze variant biedt daarmee ook de beste kansen op een gezonde museale exploitatie in de toekomst.

Constructie en kosten

In alle varianten behalve die waarin de Joristrap wordt verplaatst, is de bouw van een extra noodtrappenhuis aan de westzijde van het gebouw nodig in verband met vluchtwegen en brandcompartimentering. De verschillende kolommenvarianten leveren (ingewikkelde) constructieve ondersteuningsconstructies op. Dat maakt de varianten met behoud van Joristrap niet kostenneutraal ten opzichte van het verplaatsen van de trap.

Een gedragen advies

Het RCE heeft positief geadviseerd voor verplaatsing van de Joristrap. Zij zien verplaatsing van de trap als een direct gevolg van de keuze om een centrale Achterplaets te realiseren. Op basis van het onderzoek naar verschillende varianten concluderen zij dat handhaving van de trap in ruimtelijk en functioneel opzicht tot een ongewenste oplossing leidt en dat ruimtelijke helderheid in het hart van het complex nodig is ten behoeve van het toekomstige gebruik.

Bijlage 1

Afwegingen matrix

Bijlage 1 - Afwegings matrix

	onderzoek	architectuurhistorie	publieksgerichtheid	ruimtelijke functionaliteit	museale belang	arch. kwaliteit	veiligheid	constructie
1	absis met bordes	+ herstel complete Joristrap + versterking 19 ^e eeuw - aantasting 17 ^e -eeuws weefsel	- onvoldoende publieksruimte - slechte bezoekersoriëntatie - drie doorgangen is verwarrend - onlogische routing 1 ^e verdieping - belemmering uitzicht vanuit Laecken-Halle - informatiebalie zeer slecht plaatsbaar - geen ruimte voor groepen/klassen - slechte omstandigheden openingen/ontvangsten	- 8 m2 publieksruimte 322 m2 functioneel 73 m2 disfunctioneel schoolklassen: 1 presentatie: 77 personen theater: 80 personen diner: 60-84 personen	+ museale situatie 19 ^e eeuw hersteld + inpassing 12 Gravenramen mogelijk - Laecken-Halle onvoldoende leesbaar - onvoldoende exploitatiemogelijkheden	matig	brandtrap	glazen overkapping minder inpasbaar tov absis
2	absis met drie trappen	+ herstel complete Joristrap + versterking 19 ^e eeuw - aantasting 17 ^e -eeuws weefsel	- onvoldoende publieksruimte - slechte bezoekersoriëntatie - drie doorgangen is verwarrend - onlogische routing 1 ^e verdieping - belemmering uitzicht vanaf Laecken-Halle - informatiebalie slecht plaatsbaar - geen ruimte voor groepen/klassen - slechte omstandigheden openingen/ontvangsten	- 8m2 publieksruimte 314 m2 functioneel 81 m2 disfunctioneel schoolklassen:1 presentatie: 150 personen theater: 106 personen diner: 78 personen	+ museale situatie 19 ^e eeuw hersteld + inpassing 12 Gravenramen mogelijk - Laecken-Halle onvoldoende leesbaar - onvoldoende exploitatiemogelijkheden	redelijk	brandtrap	glazen overkapping minder inpasbaar tov absis
3	op 4 betonnen kolommen	+ handhaven (incomplete) Joristrap + behoud 17 ^e -eeuws weefsel - enige aantasting weefsel Joristrap	- onvoldoende functionele publieksruimte - matige bezoekersoriëntatie - onlogische routing 1 ^e verdieping - belemmering uitzicht vanaf Laecken-Halle - informatiebalie slecht plaatsbaar - onvoldoende ruimte voor groepen/schoolklassen - beperkte omstandigheden openingen/ontvangsten - minder daglicht	+ 17 m2 publieksruimte 322 m2 functioneel 98 m2 disfunctioneel schoolklassen:1 presentatie: 83 (+14) personen theater: 86 (+8) personen diner: 72-108 personen	+ handhaven huidige Joristrap - Laecken-Halle onvoldoende leesbaar - inpassing verplaatste Gravenramen niet mogelijk - beperkte exploitatiemogelijkheden	matig	brandtrap	vijzel onderheien staalconstructie glazen overkapping minder inpasbaar tov absis
4	op 2 betonnen kolommen	+ handhaven (incomplete) Joristrap + behoud 17 ^e -eeuws weefsel - enige aantasting weefsel Joristrap	- onvoldoende functionele publieksruimte - matige bezoekersoriëntatie - onlogische routing 1 ^e verdieping - belemmering uitzicht vanaf Laecken-Halle - informatiebalie matig plaatsbaar - onvoldoende ruimte voor groepen/schoolklassen - beperkte omstandigheden openingen/ontvangsten - minder daglicht	+ 17 m2 publieksruimte 324 m2 functioneel 96 m2 disfunctioneel schoolklassen: 1 presentatie: 97 (+13) personen theater: 102 (+8) personen diner: 72-108 personen	+ handhaven huidige Joristrap - Laecken-Halle onvoldoende leesbaar - inpassing verplaatste Gravenramen niet mogelijk - minder exploitatiemogelijkheden	matig	brandtrap	vijzel onderheien staalconstructie glazen overkapping minder inpasbaar tov absis
5	op 2 stalen kolommen	+ handhaven (incomplete) Joristrap - enige aantasting weefsel Joristrap - aantasting 17 ^e -eeuws weefsel - stalen balkenstructuur zichtbaar in interieur	- onvoldoende functionele publieksruimte - grote lage ruimte onder trap - matige bezoekersoriëntatie - onlogische routing 1 ^e verdieping - belemmering uitzicht vanaf Laecken-Halle - informatiebalie matig plaatsbaar - onvoldoende ruimte voor groepen/schoolklassen - beperkte omstandigheden openingen/ontvangsten - nog minder daglicht	+ 17 m2 publieksruimte 334 m2 functioneel 86 m2 disfunctioneel schoolklassen: 1 presentatie: 83 (+10) personen theater: 96 (+6) personen diner: 78-102 personen	+ handhaven huidige Joristrap - Laecken-Halle onvoldoende leesbaar - inpassing verplaatste Gravenramen niet mogelijk - minder exploitatiemogelijkheden	slecht	brandtrap	hefboomeffect vijzel onderheien staalconstructie glazen overkapping minder inpasbaar tov absis
6	verplaatsing	+ versterking 17 ^e eeuw + herstel Laecken-Halle + herstel H-vormige plattegrond + herstel stijpunten in flanken - verlies weefsel exterieur Joristrap	+ voldoende publieksruimte + goede bezoekersoriëntatie + vrij uitzicht vanaf Laecken-Halle + logische route 1 ^e verdieping + informatiebalie goed plaatsbaar + voldoende ruimte voor groepen/schoolklassen + goede omstandigheden openingen/ontvangsten + ruime daglichtinval	+ 17 m2 publieksruimte 380 m2 functioneel 40 m2 disfunctioneel schoolklassen: 2 presentatie: 133 personen theater: 144 personen diner: 96-120 personen	+ Laecken/Halle leesbaar + presentatieruimte Joristrap-Gravenramen + herstel ensemble Gravenramen + optimale aansluiting collectiepresentatie + goede exploitatiemogelijkheden	hoog		glazen overkapping goed inpasbaar

Bijlage 2

JHA; Statement van Julian Harrap Architects

LAKENHAL MUSEUM

Introduction

Julian Harrap Architects have specialised in the repair, alteration and extension of historic buildings for over forty years.

During this time, we have worked with a number of internationally recognised modern architects including Norman Foster and David Chipperfield. In 2011, we won the Mies Van der Rohe award for our work at the Neues Museum in Berlin with David Chipperfield.

An historic building is either an unchanging example from another time or a building, which has undergone alteration for assimilation to a new use. If a building has been altered once it can properly be considered in flux, in contrast to the unchanging paradigm sealed against future alteration.

The Lakenhal falls within the category of the altered building.

The Lakenhal first underwent an extensive programme of work in c1790, although this was work of repair rather than alteration. Nevertheless, the result was a substantial loss of original fabric including floors and windows.

When the former Cloth Hall was converted into a Museum in 1869, this radical move affected both the physical fabric and the dynamics of how the building was planned and used.

Subsequent alterations in the 1920-30's and 1970-90's consolidated the building as a museum and resulted in further loss of historic fabric.

The approach to the project has followed a methodology which we apply to all historic building projects.

Firstly, an understanding of the existing building and its historical development. This is achieved through site inspections and investigations of concealed construction, together with archival and documentary research.

From this background information, levels of significance have been ascribed to the existing fabric and later alterations. The historical research by BAAC has been fundamental to this process and helped establish a Vision Statement from which the Conservation Strategy was developed.

The key objectives of this Strategy can be summarised, as follows:

- (i) Re-established the character and understanding of the original H-shaped plan of the Lakenhal within the wider context of the Museum.
- (ii) Removal of the glazed roof and reinstatement of the front forecourt.
- (iii) Creation of a new Achterplaets immediately to the north of the Lakenhal in order to better understand the different layers of alteration and periods of construction of later extensions and compensate for the loss of the glazed forecourt.

The Joristrap Staircase

The Joristrap staircase is located in a key position within the new Achterplaets at the heart of the museum.

The Joristrap Staircase was introduced by the architect JW Schaap when the Lakenhal was converted to the Museum by 1869-70, incorporating stained glass windows of 1588 by William Tybant. This new staircase originally rose from ground floor level up to the Pavilion Hall at second floor level, in a dog-leg arrangement with intermediate half landings between ground and first and first and second floor levels.

The staircase projected into the rear courtyard in a polygonal arrangement, possibly derived from stair towers common in 16th century Holland.

In 1916, the lower section of the staircase, from ground to first floor level, was taken down and relocated on the east side of the Entrance Hall, in order to achieve a direct link between the Lakenhal and the recently completed Harteveltzaal to the north.

When the repositioned staircase on the east side was removed in the 1930's, the present 17th century staircase from the Museum Collection was installed, immediately west of the surviving Joristrap Staircase, to provide access from the Entrance Hall up to the Grote Pers.

Consequently, what now survives as the Joristrap Staircase is in fact the upper section of what used to be a complete two storey staircase enclosure.

In order to develop plans for the new Achterplaets, the role of the Joristrap Staircase has needed careful consideration.

Several criteria were taken into consideration, which can be summarised, as follows:

- (i) The Joristrap Staircase is part of a later alteration of the 17th century Lakenhal and not original construction.
- (ii) The architect of the Joristrap staircase, JW Schaap, is of local importance but unlike van 's-Gravesande, is not of international importance.
- (iii) The surviving Joristrap Staircase has previously been altered by removal of the lower section and the concept of the attached staircase tower has, therefore, been significantly compromised.
- (iv) The Joristrap Staircase is an important surviving element of the conversion of the Lakenhal to museum in 1869-70. Its relationship between the Grote Pers and the Pavilion Hall is important in understanding how the Lakenhal was used as a Museum.
- (v) The construction and design of the Joristrap Staircase, incorporating the late 16th century stained glass is good quality 19th century joinery construction, although the brick enclosure, itself, is utilitarian in design and execution.
- (vi) The Joristrap staircase, with a plan footprint of 25m², is relatively small as a proportion of the new Achterplaets but its impact in terms of use of the space and its scale is considerable.

Several design studies were carried out in order to explore how the Joristrap Staircase could be incorporated into the new Achterplaets.

There included both reinstatement of the missing lower staircase from ground to first floor level and also supporting the surviving upper Joristrap staircase on a new structure.

Although the original rear courtyard of the Lakenhal contained piecemeal single storey extensions and outbuildings, the nature of the courtyard was that of a domestic scale working yard.

The later museum extensions and the proposed new extension have fundamentally altered both the use and status of the new Achterplaets as part of a public building.

Reinstatement of the lower staircase would encroach significantly into the new Achterplaets. It would also mean that reinstatement of the rear wall to the Entrance Hall could not be achieved, with access through to the Achterplaets only possible via original window openings and not the central doorway.

Retention of the existing upper section of the Joristrap Staircase would leave the staircase incomplete and architecturally unresolved. It would also mean that the vertical circulation from ground to first and first to second floor levels would become disconnected.

The retained staircase would need structural support, which will impact, significantly, on use of the new Achterplaets. In architectural terms, the scale and position of the staircase would dominate the new Achterplaets.

The new glazed roof to the Achterplaets would also become considerably more complex and obtrusive in order to accommodate the projecting upper staircase enclosure.

Taking the above criteria into careful consideration, our judgement has been that the staircase should be relocated away from the new Achterplaets.

In considering a new location, it was important that the plan form, elements of construction, including the stair treads, risers, balustrading and handrail, wall panelling, flooring, corbel brackets and roof construction be re-erected as a complete assembly, incorporating the stained glass window.

It was also important to retain the relationship between the Joristrap Staircase the Grote/Kleine Pers and the Pavilion Hall, the two surviving elements from the conversion to Museum by 1869-70.

The proposed relocation to a new enclosure, on the west side of the Lakenhal, achieves all the above criteria.

The new enclosure will also enable all 12 of the stained glass panels to be installed and viewed as a completed entity, as originally conceived.

It could also be argued that relocation of the surviving Joristrap Staircase follows the precedent set in 1916, when the lower section was relocated on the east side of the Entrance Hall and also elsewhere within the Museum, where elements have a history of being relocated.

Summary

1. Joristrap Staircase is a later alteration and not original to the 17th century Lakenhal.
2. The Joristrap Staircase is incomplete and has previously been fundamentally altered.
3. The Joristrap Staircase will not be lost but relocated, complete, in its existing form.
4. The Joristrap Staircase will retain its present relationship between the Grote/Kleine Pers and the Pavilion Hall.
5. The new enclosure will enable complete reinstatement of the stained glass windows.
6. The removal of the staircase will help realise the Achterplaets as a new space at the heart of the extended Museum.
7. The new Achterplaets will enable a clear understanding of the different phases of extension of the Museum, as well as giving clarity to the H-shaped plan form of the original Lakenhal.

Happel Cornelisse Verhoeven
Architecten BV

Julian Harrap Architects LLP

Scheepmakershaven 27a
NL-3011 VA Rotterdam
t + 31 10 848 1888
info@hcva.nl
www.hcva.nl